

Møte for lukkede dører, Stortinget 2. august 1909

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 2. august 1909 kl. 17.30.

Præsident: Liljedahl.

Dagsorden:

Fortsat behandling av indstillinger fra den forsterkede militærkomite angaaende hærordningen (indst. S. XXXXII for 1908 med tillæg og 1909, jfr. dok. nr. 1 med tillæg for 1909).

Møtet sattes for lukkede døre.

Præsidenten: Møtet er sat for lukkede døre av hensyn til de militære spørsmål, som vil komme op ved den videre behandling av hærordningen.

Efter forslag av præsidenten besluttedes enstemmig: Regjeringens medlemmer gives adgang til møtet.

Præsidenten: Efter specielt uttalt ønske fra forsvarsministeren foreslaar præsidenten dernæst, at departementets to avdelingschefer gives adgang til en av logerne. Jeg har konferert med militærkomiteens formand og andre medlemmer om det, og de har git sit samtykke til det.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Præsidenten: Man har at fortsætte behandlingen av indstillinger fra den forsterkede militærkomite angaaende hærordningen (indst. S. XXXXII for 1908 med tillæg og 1909, jfr. dok. nr. 1 med tillæg for 1909).

Avsnit 9. Gjenindførelse av regimenter, og avsnit 10. Opsætning av selvstændige (kombinerte) hærenheter.

Statsraad Lowzow: Det tør være erkjendt, at naar man skal forandre en hærordning, gaa over til noget nyt, bør man bygge mest mulig paa det gamle. Der er jo samlet i avdelingerne folk som kjender hverandre, baade befal og mandskap. Naar de rives fra hverandre, kommer ukjendte folk igjen sammen. Og naar organisationen har gjennemgaaet store forandringer, saa vil der være i den første tid saa meget at omordne administrativt, med hensyn til mobiliseringsforhold o.s.v., at det varer en tid, før armeen vinder fasthet igjen. Jo mindre man kan røre ved det som bestaar, desto bedre. Man har jo ogsaa tidligere fulgt det princip hos os, at man har supplert det vi hadde, uten at rive op de tidligere avdelinger. Naar der nu skal foretages en saadan forandring som at slaa to opbud sammen og organisere nye enheter, vil det jo altid bli nødvendig at gjøre en hel del forandringer, og for vore bataljoner kan det jo ikke undgaaes at de faar nye

distrikter, dels ved at de deles, hvad der er nødvendig, dels ogsaa ved at man benytter anledningen til at gjøre enkelte forandringer der, hvor befolkningsforholdene gjør det ønskelig. Men efter bataljonerne kommer vi til brigaderne, og det skulde da være ønskelig at gjøre saa liten forandring ved brigadeinndelingen som mulig. Jeg skal nævne en av de ulemper, som vil følge av en forandring. Officererne har sin avancementskreds inden brigaden. Hvis brigaderne nu gjøres ulike, maa man enten føre en hel del officerer over i en ny brigade, hvor de ikke hører hjemme og ikke er kjendt, eller man maa, som militærkomiteen har pekt paa, la dem staa i sin gamle brigade og gjøre tjeneste i en anden, altsaa ha sin avancementskreds paa et sted og for en tid overta en kommando - for de flestes vedkommende blir det bare for en tid - i en anden brigade. Alt saadant er ulemper, og det vilde være heldig at kunne undgaa det.

Hvis man skal gaa til ulike brigader, saa maa der være ganske vægtige grunde, som taler for det. Det er flere hensyn end blot ulemperne ved overgangen, som taler for de like brigader. For det første er det de rent militære hensyn. Naar vi blir staaende ved brigaderne og ikke har divisioner (som de har andre steder i større armeer, men som vi neppe behøver), saa vil der jo under den fælles overkommando komme til at operere flere brigader, og det er da militært set en fordel, at disse brigader er like. Dertil kommer, at hvis man paa forhaand gjør enkelte brigader mindre - og det er de fjernestliggende brigader fra den sandsynlige hovedoperationsfront - , og man blir nødt til at la nogen av dem bli tilbake til beskyttelse av distrikterne, vil jo den del, som kommer frem, være svært litet til at danne kombinerede brigader av i forbindelse med de specialvaaben, som findes paa østlandet. Dertil kommer endnu hvad jeg vi kalde et nationalt hensyn. Det er ikke heldig, at enkelte landsdele skal ha indtrykket av, at de spiller en mindre rolle ved landets forsvar. Det, at enkelte brigader blir større, andre mindre, kan let føre til, at det bedste befal søker til de største brigader, og at der over de mindre brigader kommer et andenrangs præg. Det, tror jeg, kan virke utover befolkningen paa en maate, som ikke er ganske heldig. Man hører jo ogsaa nu fra saa mange kanter, at man forlanger i Vestlandets og Sørlandets distrikter, at deres brigader ikke skal gjøres mindre end de øvrige.

I militærkomiteens forslag er der opsat 2 store brigader i det østlandske og en stor brigade i det trondhjemske, en mindre i det bergenske og en anden mindre i det sydlige. Desuten har man foretat en forandring med hensyn til brigadegranserne, saa at man har faat en grænse mellem de akershusiske brigader tvertover istedenfor langsefter, som den er nu. Der spørges da om grunden til, at dette er gjort, og at man har forrykket forholdene mellem brigaderne. Jeg skal da straks nævne, at jeg er opmerksom paa, at det er delvis for at faa regimenter paa 3 bataljoner, men delvis er det ogsaa andre forhold. Man

har ræsonneret saaledes at det østlandske er det viktigste operationsteater, der har vi vore største kræfter, der er landets største hjælpemidler, mot det vil hovedstøtet under en krig bli rettet, særlig hvis det føres over grænsen. Derfor har man der gjort disse brigader saa store. Efter militærkomiteens indstilling er det 18 bataljoner i de to brigader i regimentsforband og desuten norske jægerkorps, som staar frit: det er 19 bataljoner. Nu er det jo ikke saa aldeles sikkert, at det østlandske blir det eneste strøk i vort land, hvor der maa gjøres alvorlig motstand; det er umulig at beregne, hvad vi kan bli utsat for likeoverfor fiender, som er overlegne paa sjøen. Jeg skal nævne - det er jo bare et fantasifoster av en forfatter -; men der er en svensk forfatter, som har skildret en krig mellem Norge og Rusland, som han lar Norge fremkalde ved sit overmod. Vi blir da angrepet foruten oppe i Tromsø stift ogsaa paa den vis, at der sendes mot os 3 troppekorps, som sendes mot Trondhjem, Bergen og Kristianiafjorden for at gaa koncentrisk ind i landet. Nu, dette er bare fantasi; men det er dog en militærforfatter, som har oppgjort sig en mening om, hvad han tænker sig kunde gjøres. Men det er jo noget, som vi kan si med vishet, at vi ikke kan opkonstruere, hvorledes en kommende krig kan komme til at arte sig, og spesielt kan vi ikke vite, - hvilket land vi saa faar krig med - om der ikke ogsaa kan bli rettet angrep paa os over sjøen. Da kan et angrep bl.a. bli rettet mot en av siderne i Kristianiafjorden, samtidig som vi blir angrepet over grænsen. Hvis vi beholder den gamle brigadeinndeling, vil vi i det østenfjeldske ha 18 bataljoner. De to nuværende akershusiske brigader beholder sine 8 bataljoner hver og vi faar to bataljoner av norske jægerkorps. Det blir altsaa bare en bataljons forskjell. De andre brigader, Bergenske og Kristiansandske, blir av samme størrelse som de to østlandske. Nu er det jo saaledes, at de østlandske stridskræfter kan samles snarere end de fra Vestlandet og Sørlandet, og det tar jo tid, før de kommer hit; men det forhold er jo blit ganske anderledes og bedre nu end i gamle dage. Fra Bergen har man Bergensbanen; mellem det trondhjemske og det østenfjeldske faar man nu to baner; og det vil jo ikke vare længe, før man faar en vestlandsbane nedover til det kristiansandske. Man har i en række av aar opretholdt like brigader, fordi man fandt, det var rigtig, uagtet man som sikre forbindelseslinjer blot hadde landeveiene, og det tok betydelig længre tid, end det vil gjøre i fremtiden, at faa tropperne frem. Det har man gjort av militære grunde. Man har vistnok engang tidligere i en militær forfaldsperiode indført en inndeling, hvor brigaderne var ulike, men det blev forladt igjen. Man gik paany til at indføre like brigader, og det, som sagt, i en tid, da det tok noksaa lang tid at komme til det østenfjeldske fra Bergen og Kristiansand. Det synes da mindre rimelig at gjøre en forandring i dette, efterat vi allerede har faat en av de tidligere omtalte jernbaner, og vi vet, at vi om en kort tid faar en

anden, som kan bidra meget til at skaffe tropperne hurtigere frem. Det forekommer mig, at denne ene bataljon, som man faar mere inden rammerne paa østlandet, ikke spiller en saa stor rolle, at man derfor skulde gaa til at gjøre ulike brigader. Dertil kommer endnu, at i en retning vil mobiliseringen kunne gaa lidt raskere efter departementets forslag end efter militærkomiteens. Efter militærkomiteens forslag opsættes der i Kristiania 3 bataljoner, den fjerde fordeles til en hel del andre avdelinger. Efter departementets forslag opsættes i Kristiania i første opbud 4 bataljoner, altsaa 1 mere, og de kan jo være færdig i løbet av faa timer.

Jeg kan dernæst gaa over til at tale lidet om tverdelingen. Det østenfjeldske har tidligere været delt langsefter, saa vi hadde en brigade langs grænsen, og en brigade indenfor. Nu vil militærkomiteen dele tversover. Jeg kan ikke tænke mig anden rimelig grund hertil, end at man mener, at vor hær skal koncentrerer frem mot grænsen i 2 fløie, en brigade mot den nordlige del av grænsen, en anden brigade mot den sydlige del. Og saa har det vistnok været meningen, at Bergenske brigade skulde komme ind og slutte sig til den nordlige brigade, og at Kristiansandske skulde komme ind og slutte sig til den sydlige brigade. For det første vilde det efter min og mange andres mening være en ganske betydelig feil, om man lot vor arme opmarsjere i 2 fløie. Ved grænsen skal vi ha grænsebevogtning. Det er ved hjælp av 2det opbud og ved hjælp av befæstningerne, at vi da skal kunne vinde tid. De tropper, som vi kan samle, før vi maa føre det avgjørende slag for vor selvstændighet, skal samles paa ét punkt, forat de med fuld kraft skal kunne kastes dit, hvor det trænges. Og hvis vi samler dem paa ét punkt og har vor grænseopsætning og vore befæstninger paa tilgangene i orden, saa vil vi kunne haabe, hvis fienden kommer paa forskjellige kanter, at vi skal kunne kaste os mot den ene av hans kolonner, og forsøke at nedkjæmpe den, medens vort andet opbud og fæstningerne holder igjen paa de andre kanter. Derfor vinder man ved mobiliseringen efter min mening intet ved at indføre en inndeling tversover østlandet. Der er foretat en beregning av mobiliseringstiden for departementets inndeling nord-syd og for denne tverdeling, og vi er kommet til det resultat, at den er akkurat den samme. Det er to forskjellige dageantal, brigaderne behøver, og de to samme dageantal faar vi frem ved begge ordninger, de bare bytter nummer med hensyn til brigaderne. Nu, det kunde være, hvis man organiserte en division av Bergenske og den nordlige brigade og en av Kristiansandske og den sydlige, at man anvendte denne tverdeling; men det er jo ikke meningen at organisere divisioner, og jeg tror nok, det kan være det rette. Det vil vistnok være noksaa bra at ha en hel del officerer i 2 divisionsstaber, som man kunde bruke der, hvor man trængte dem; men 2 divisioner, som omfattet alle de tropper, vi hadde søndenfor Trondhjem, vilde for vore forhold bli et vel stivt system. Jeg tror, det er lettere

at anvende vore kombinerte brigader hver for sig under overkommando, og da vil der ikke kunne være tale om paa forhaand at sætte sammen Kristiansands og det sydlige og Bergen og det nordlige; for de brigader, som hurtigst kan samles, er de 2 østenfjeldske brigader, og de vil da, hvis det er nødvendig straks at gaa til kamp, bli ført frem, før nogen av vestlandets eller sørlandets brigader er kommet. Der har mange gange været tale om at opsætte divisioner. Det spørsmaal er jo kommet frem den ene gang efter den anden. Der har ogsaa været tale om én division bestaaende av 1ste og 2den Akershusiske brigade og en anden division bestaaende av kristiansandske og Bergenske. Der har været fremført noget om, at avdelingerne kommer til at ligge saaledes grupperet ved de jernbaner, som skal føre dem frem, at brigadecheferne kan faa hver sin jernbane at ordne med, saaat de uavhengig kan benytte den, og at man derved decentraliserer. Jeg tror ikke, der vil være noget vundet ved det. Vistnok har man i Frankrige ordnet det saaledes, at hvert armekorps har sit jernbanestel, hvor armekorpschefen kan ordne med de militære transporter; men de har jo et ganske anderledes nyt utstyr med materiel. Dertil kommer at et fransk armekorps er paa 40000 mand, altsaa omtrent som 4 av vore brigader, saa dette kan ikke sammenlignes med vore forhold. Og med vore jernbaners noksaa snaue utstyr (der vil medføre overføring av materiel fra den ene bane til den anden) vil det være nødvendig, at en centralmyndighet, nemlig generalstaben, saaledes som nu ordner alt vedkommende troppetransporter. Nu faar jeg ogsaa si, at hvis det østenfjeldske efter departementets forslag faar 18 bataljoner istedetfor, som av militærkomiteen foreslaar, 19, hvis med andre ord Telemarkens bataljon blir ved Kristiansandske brigade istedetfor at gaa over til den sydlige av de østenfjeldske brigader, vil det ikke spille nogen større rolle ved mobilisering, ti disse tropper fra Telemarken skal jo allikevel eksercere paa en plads i eller i nærheten av deres distrikter, og enten det nu er Kristiansands bataljoner eller andre bataljoner, som eksercerer der, vil man øieblikkelig kunne kaste dem frem til krigsskuepladsen. Saa faar Kristiansandske brigades øvrige avdelinger komme frem noget senere. Det er rigtignok sagt, at da vil man faa valget mellem at la disse avdelinger gaa ind i en av de østenfjeldske brigader, og la de øvrige Kristiansandske avdelinger, naar de kommer, operere for sig, eller ogsaa at rive dem ut igjen av et brigadeforband og indordne dem paany i et andet under selve krigen. Det skulde derfor være bedst, at de organisationsmæssig var trukket ind i en av østlandsbrigaderne. Jeg tror heller ikke, dette har nogen betydning; ti jeg mener, at hvis vi blir overfaldt, saa vi hurtigst mulig maa kaste frem alt, vi kan, saa vilde vi anvende 1ste og 2den østlandske brigade organisationsmæssig opsatte, og saa vilde de avdelinger, vi først fik fra Kristiansand sammen med sine specialvaaben paa østlandet opsættes som et reservekorps,

som efterhaanden vilde vokse sig større, eftersom de andre Kristiansandsavdelinger kom frem. Jeg anser det derfor ikke av militære grunde nødvendig at gjøre den forandring, at telemarksavdelingene indordnes i en østlandsbrigade. Det er greit, at naar vi tidligere har hat brigader, som har gaat paa langs og nu deler dem paa tvers, og vi desuten trækker saa meget av Kristiansands ind i Akershusiske brigade, vil det i forbindelse med at regimentet skal dannes av 3 bataljoner, bidra til, at der maa ske store forrykninger i det, som nu eksisterer. Dertil bidrar, som sagt, ikke mindst, at brigaderne blir ulike. Jeg vil nu be herrerne se paa kartet derborte. Der er brigaderne opsat efter det nuværende system og saaledes som de er foreslaat av departementet. De røde streker er de nye brigadegrænser, de blaa er de gamle. Som man vil se, gaar de brede røde og de brede blaa streker som betegner brigadegrænserne sammen overalt med undtagelse av nogle mindre avvikelser enkelte steder. Vi har ordnet avdelingene uten at bryte brigaderne istykker. Som herrerne vil se, følger ogsaa de smale røde og blaa streker, der betegner de nye og de gamle bataljonsgrænser, hverandre temmelig nær, undtagen, hvor røde streker gaar over og deler de gamle bataljonsdistrikter saaledes som det maa ske, naar der av hver av de gamle bataljonsdistrikter skal dannes 2 nye. Ved denne inndeling har man opnaadd at gjøre mindre brud paa det gamle i det hele. Nu er dette opnaadd ved, at departementet og den departementale komite har opsat regimenter paa 4 bataljoner. Hver av vore brigader har nu 8 bataljoner. Disse brigader deler man i to og danner regimenter og har derved inndelingen. Av to gamle bataljoner dannes et regiment. Militærkomiteen har opsat regimenter paa 3 bataljoner og lægger megen vægt paa, at de blir paa 3 bataljoner og ikke paa 4. 3 bataljoner skal, mener de, under vore forhold være smidigere, lettere at behandle, og det er ogsaa det almindeligste. Ja, det er nok saa, at der anvendes 3 bataljoner i regimentet de fleste steder; men der er ogsaa en hel del lande, som har 4 bataljoner i sine regimenter. Rusland har det, Østerrig har det, og disse lande har meget større bataljoner end vore. Danmark har det, forsaavidt som det har regimenter paa 3 bataljoner, hvortil kommer som en 4de bataljon i regimentet en forsterkningsbataljon, der dannes ved mobilisering. I Sverige har man 3 bataljoner; men der var et forslag oppe nylig om at danne regimenter paa 4 bataljoner; men der var et forslag oppe nylig om at danne regimenter paa 4 bataljoner, idet man vilde sette de nye bataljoner, som skulde organiseres ind som 4de bataljon i regimenterne. Det blev rigtignok ikke gjennomført, fordi man foretrak at styrke de bakenfor staaende opbud; men det har dog været foreslaat av militære autoriteter i Sverige. I vort eget land har der været forskjellige meninger, men jeg skal indrømme, at de fleste har ment, at man burde ha regimenter paa 3 bataljoner. Naar man derimot har lagt til grund for dette erfaringer fra felttjenesteøvelser,

saa er ikke det ganske korrekt. For under vore felttjenesteøvelser har brigadecheferne ikke alene maattet kommandere sine 4 bataljoner, men ogsaa desuten specialvaabnene, kavalleri, artilleri osv., og da blir det for meget at kommandere uten mellemed. Imidlertid, kommanderende general og flere andre officerer er av den mening, at man bør ha 3 bataljoner. Men paa den anden side har den departementale komite, hvori der jo er to infanterigeneraler og en infanterioberst, opsat regimenter paa 4 bataljoner. Efter deres mening er altsaa fordelene ved at faa 3 bataljoner ikke saa stor, at man derfor skulde gaa til ulemperne med større forandringer og ulike brigader. Hvis man vil veie disse autoriteter mot hinanden, saa vil det ikke være saa let at si, hvor de dygtigste er. Jeg skal nævne, at en av de folk, som man inden vor hær har hat mest tillid til, hvis autoritet som infanteriofficer har været størst, general Sørensen, holder paa 4 bataljoner i regimenterne; og han begrunder det saaledes: I store armeer, hvor man sætter ind regiment ved siden av regiment og regiment efter regiment, der blir regimentet at betragte som en stor bataljon. Det holdes samlet, det administreres samlet, det er helt i regimentschefens haand bestandig, han tar det aller meste av alle funktioner ved kommandoen, og det er ganske anderledes sammensveiset, end det hos os lettelig under kampen kan være og i fred bør være. Ti hos os vil regimentet paa grund av vor hørs mindre styrke og paa grund av terrænet mere bli at betragte som en gruppe av bataljoner, som ledes av regimentschefen. Bataljonen blir som tidligere kampenheten, den maa opretholdes saa selvstændig som mulig, den bør administreres selvstændig, og da mente generalen, at naar man betrakter det saa, som vor ringe styrke og vort terræn gjør det nødvendig, saa vil en gruppe paa 4 bataljoner være mere bekvem at anvende likeoverfor alle de forskjellige eventualiteter, som kan tænkes, end en gruppe paa 3. Og dertil kommer, at hvis det blev nødvendig at detachere en bataljon, og det kan bli nødvendig, saa vil der av et regiment paa 4 bataljoner bli 3 tilbake, saa man har igjen en ganske betydelig kampkraft. Har man 3 bataljoner og detacherer den ene, saa blir der kun to igjen, og regimentet blir for svagt. Der er anført mot dette, at detachering skal man ikke ha, man skal ikke gi cheferne anledning til at sløse med tropperne. Men dette er ikke noget holdbart argument; ti detachering kan bli nødvendig. Staar et regiment paa flanken og maa dække sig mot mulige omgaaelser, kan det hælde, at det maa sende en bataljon ut, og likesaa i mange andre tilfælde. Og man maa ikke anlægge en organisation saaledes, at den skal ha til opgave at hindre folk fra at gjøre dumheter, naar den derved ikke blir saa bekvem at anvende, som den kunde bli. Man bør organisere saaledes, at regimentet kan føres paa den bedst mulige vis. For departementet har disse hensyn summeret sig sammen derhen, at man godt kan bruke 4-bataljons regimenter. Jeg vil si, man kan godt bruke 3 og man kan godt bruke 4 bataljoner i

regimentet, meningerne om, hvad der er bedst, er som sagt delte. Men ved at opsætte regimenter paa 4 bataljoner, kan man gennemføre en ny organisation, som bryter mindst mulig med det nu bestaaende, og som tillater, at man kan beholde like brigader.

Jeg skal nævne en ting, som jeg ikke kom til at nævne isted. Som grund for, at man deler landet tversover paa østlandet, er det anført, at da kan brigadecheferne studere hver sin del av grænsen og ordne med bevogtningen der. Man har imidlertid da ikke tænkt paa, at vi ogsaa har noget andet end grænsen, som vi maa bevogte. Vi har begge sider av Kristianiafjorden, og vi kan nok, naar vi tænker paa, at vi der har vor flaaestation, befæstningerne foran Kristiania osv. faa nok at gjøre dernede. Jeg mener, at enten vi lar den ene brigade være grænsebrigade, og vi sætter denne brigades 2det opbud til at bevogte grænsen og en liten snip av kysten sydligst i Smaalenene, og man lar den anden brigade bevogte derfra og rundt Kristianiafjorden, - eller man lar den ene brigade ta Kristianiafjorden og en snip av grænsen længst syd og den anden brigade tar den øvrige del av grænsen, - saa kommer det ganske ut paa et. Vil man dele saaledes, at man opfører under en samlet kommando en sammenhengende bevogtning av hele grænsen og under en anden samlet kommando en bevogtning av begge sider av Kristianiafjorden, saa er to brigader, hvis grænser gaar i nord og syd det heldigste. Naar krigen er begyndt, saa har det ikke længer nogen betydning, hvilken brigadechef der har den ene eller den anden del av grænsen; for da skal brigadecheferne gaa til sine brigader og brigaderne skal samles, og fra det øieblik kan man ikke vite, hvor de enkelte brigader senere skal hen. Jeg har i det foregaaende fremholdt, hvorledes man ved at følge departementets ordning og ved at beholde det antal bataljoner, vi har, kan beholde like brigader uten at vi med hensyn til mobilisering eller med hensyn til opmarsj mot en fiende har tapt det mindste. Jeg vil imidlertid med det samme nævne, at hvis man skulde foretrække regimenter med 3 bataljoner, og hvis man skulde holde saa sterkt paa det, at det blev avgjørende for inndelingen, saa er der jo ogsaa fremkommet forskjellige ideer til at kunne gjøre dette med bibehold av de like brigader. Kommanderende general har foreslaaet, at vi skulde gaa til opsætning av 5 like store brigader, hver paa 3 regimenter med 3 bataljoner. Det blir tilsammen 45 bataljoner. Det blir 3 bataljoner mere, end vi har. Nu, da det først kom frem, blev det jo fra departementets side gjort til gjenstand for overveielse, men ikke for nogen særlig grundig bearbeidelse. Vi gik ut fra, at særlig økonomien, men ogsaa den ved en saadan ordning fremkaldte større oprivning av avdelingerne vilde stille sig i veien for en saadan organisation. Nu viser det sig imidlertid, at en større oprivning ved at gaa over til 9 bataljoner i brigaden nok til en vis grad vilde finde sted; men det vil ikke veie op mot fordelene ved at faa saa mange flere

bataljoner. Hvis man for bekostningens skyld vilde gaa til 45 bataljoner - det vilde medføre en aarlig mereutgift av 195000 kroner og en gang for alle 600000 kroner - saa vilde jo det være en udmerket grei og bra ordning.

Der kan ogsaa tænkes en anden ordning, nemlig at man lot de to jægerkorpsbataljoner gaa til hver sin av østlandsbrigaderne og formerede regimenterne med 3 bataljoner, saa fik man 9 bataljoner i brigaderne her. Og saa kunde man i det trondhjemske opsætte 1 bataljon til. Det blev da 43, altsaa 1 bataljon mere end nu. Derved kunde man deroppe ogsaa faa 9 bataljoner i 3 regimenter. Endvidere kunde man la de to andre brigader foreløbig bli staaende med 8 bataljoner hver i paavente av, at man, naar befolkningen vokser og andre forhold kommer til, som jeg skal komme tilbake til, kunde opsætte den 9de bataljon der ogsaa. Da vilde man igjen faa like sterke brigader.

Eller man kunde, hvis man vil beholde de 42 bataljoner, fordele jægerkorpsbataljonen saa, at man fik 9 i hver brigade paa østlandet, og beholdt alle de tre andre brigader med 8 bataljoner i paavente av, at man kunde opsætte dem med 9 bataljoner senere, hvis man i fremtiden finder at ha raad til det. Vernepligtsmassen vil sandsynligvis om ikke saa svært længe være betydelig større end nu, ikke alene paa grund av befolkningens tilvækst, men ogsaa paa grund av den nye vernepligts- og utskrivningsordning, som er paatænkt. Der er jo foreslaaet, at man (forat soldaterne skal slippe lettere fra det ved at faa sin vernepligt i en yngre alder) skal gaa ned med utskrivningsalderen. Departementet har foreslaaet, at man skal gaa ned først i aar, og om det viser sig bra, - hvad jeg er sikker paa, det vil gjøre, - derefter gaa ned endnu 1 aar til. Beholder man saa 12 aarsklasser, vil man faa 2 unge aarsklasser istedetfor 2 ældre aarsklasser, som gaar væk. De ældre aarsklasser er betydelig svakere end de yngre paa grund av svindingen ved utvandringen osv. Naar man har gjennomført denne forandring, vil infanteriet faa 4000 mand mere end det har nu, og det vil passe til opsætning av 3 bataljoner til. Det tør vel betragtes som overveiende sandsynlig, at man vil komme til at gaa over til denne nedsættelse av vernepligtsalderen. Der har jo været nedsat en komite, som har behandlet dette spørsmål, og departementet er enig i saken. Der er desuten foreslaaet, at soldaterne ikke som nu skal eksercere ved de avdelinger, i hvis distrikter de er i konfirmationsalderen, men derimot ved de avdelinger, i hvis distrikter de er, naar de utskrives - altsaa der, hvor de er, aaret før de skal eksercere. Derved vil der foregaa en noksaa betydelig forrykning inden hele utskrivningsmassen, og det vil da bli nødvendig at foreta en omregulering. Dette er vel ogsaa et moment, som taler for, at man ikke bør gjøre altfor store forandringer nu; men at man, naar man allikevel senere maa gaa til en omregulering, da for tiden saavidt mulig lar det bli ved, hvad det er nu.

Jeg har nævnt, at der er forskjellige alternativer, hvorefter man kunde beholde brigader, som vedblev at være like sterke, eller som i en nær fremtid kunde bli like, og dette er for mig hovedspørsmålet med hensyn til infanteriets inndeling. Jeg tillægger det saa stor vægt, at jeg tror, man bør, hvilket alternativ, man saa vælger, ordne sig saa, at brigaderne blir like.

Bratlie: Statsraaden gav en oversigt over den militære inndeling, saaledes som den er foreslaat av militærkomiteen, og saaledes som den er anbefalet i den kongelige proposition. Han nævnte ogsaa den modifikation, som er foreslaat av kommanderende general, uten at dog statsraaden i det foredrag, han nu holdt, fremsatte noget forslag. Jeg deler ikke statsraadens synsmaater med hensyn til den militære inndeling, og jeg skal derfor forsøke kortelig at gjøre rede for min opfatning.

Naar vi ser paa vore nuværende armeerforhold, saa har vi, som jeg gjentagne gange har hat anledning til at fremholde her i salen, den mangel klæbende ved vor hær, at vi ikke har opsat de fornødne høiere enheter, saaledes som de skal brukes i krigstid. Det er jo infanteriets organisation, der nu er tale om, og jeg skal da foreløbig kun holde mig til infanteriet. Vi har for tiden vore infanteribataljoner liggende spredt omkring paa forskjellige eksercerpladse hver for sig. Høiere enheter har vi egentlig ikke. I linjen har vi fire infanteribataljoner slaat sammen til en brigade, og under denne brigade ligger i fred ogsaa de tilsvarende 4 landeværns- og 4 landstorms bataljoner, men brigaden bestaar bare av infanteri. Enheten inden infanteriet, inden det enkelte vaaben er imidlertid ikke av nogen - ikke av departementet og ikke av os i komiteen - foreslaat fremtidig at skulle være bataljonen og heller ikke brigaden; der trænges et mellemed mellem disse, som heter regiment, og det maa vi skaffe os. Ved alle vore senere felttjenesteøvelser, da vore bataljoner er kommet ut i større antal og har skullet manøvrere i forbindelse med hinanden, har det vist sig at være en stor mangel, at cheferne ikke har været vant til andet end til at manøvrere selvstændig og hver for sig med sine bataljoner; den samvirken, som maa finde sted mellem bataljonerne indbyrdes i krigstid, har av den grund manglet. Derfor er vi allesammen nu enige om, at vi maa skaffe os det mellemed, som heter regiment, og anordne vore fredsøvelser m.v. saaledes, at regimentet kan bli saavel freds- som fægtningsenheten for det enkelte vaaben. Det er den første fordring, som nu stilles.

Dernæst stilles der den fordring, at vi over regimenterne maa organisere en høiere enhet, som samler alle vaabenarter og organer i en hær under sig til samvirken, og som derved blir en helt selvstændig slagenhet eller hærenhet. Som organiseret hærenhet i fred er den departementale komite, begge propositioner og vi enige om, at man hos os bør vælge enheten kombineret

brigade. Vi forandrer altsaa det begrep "brigade", som vi nu har bestaaende kun av infanteri og som av alle erkjendes at burde ombyttes med regiment, til at bli en kombineret hærenhet, en slagenhet bestaaende av alle vaabenarter og organer. I de store landes armeer, hvor man overalt ogsaa har enheten regiment, er brigaden gjerne opsat som en udelukkende infanterienhet likesom regimentet; den første kombinerede enhet er da divisionen bestaaende av 2 infanteribrigader plus endel specialvaaben. Men dels er vore armeforhold smaa, og dels er vort naturlige terræn og vore forsvarsoppgaver av den beskaffenhet, at det passer bedst i militær henseende, for dispositionen av de tropper, vi har, naar krig kommer paa, at hos os enheten gjøres kombineret allerede paa trinnet brigade. At opsætte kombinerede brigader er derfor den anden opgave, som stilles os, naar vi nu skal foreta en omorganisation av vor hær.

Saa er da det første, vi har foretat, at vi har slaat vor linje og vort landeverns aarsklasser sammen til et opbud, saaledes som jeg har talt om tidligere. Enhver avdeling av felthæren - 1ste opbud - har derved faat 12 aarsklasser istedenfor før 6. Følgen herav er, at der for at sætte op en bataljon av samme styrke som før kun behøves et halvparten saa stort distrikt som tidligere. Vi faar fremtidig en bataljonsstyrke utfylt i et distrikt, som kun er halvparten saa stort som det, vi har hat som bataljonsdistrikt hittil. Dette medfører, at vi herefter kan opnaa at samle hele regimenter paa fælles eksercerpladse uten at faa for store distrikter og for lange reiser for mandskaperne til eksercerpladsen; - vi faar et langt mindre omraade end før for hver bataljon. 3 bataljoner av første opbud nu har et likesaa stort distrikt, som fremtidig 6 bataljoner av første opbud vil behøve, idet de fremtidige 6 bataljoner av første opbud vil opsluke baade de 3 bataljoner av linje og de 3 av landevernet, som vi nu har i samme distrikt. Derav at vi faar saa smaa bataljonsdistrikter herefter, og at vi kan samle flere bataljoner paa én plads uten at faa for lange reiser til eksercerpladsene for vore mandskaper og for store transport- eller reiseutgifter for dem til og fra vaabenøvelsene, følger altsaa, at vi i fremtiden kan faa samarbeidet infanteriets fægtningsenhet, regimentet, under vore ordinære vaabenøvelser i fred istedetfor kun de mindre led, bataljonerne, hvilket er en overmaade stor fordel.

Naar der tales om, hvorvidt man bør samle 3 eller 4 bataljoner i hvert regiment, saa er det rigtig, at man kun undtagelsesvis - i Rusland og paa enkelte steder i Østerrige - finder infanteriregimenter, som bestaar av 4 bataljoner. For det første er disse landes forhold betydelig større end vort; man har en saadan overflod av folk, at man tildels ikke vet, hvor man skal anbringe dem allesammen; det er da ikke noget rart i, at man sætter saa mange mand som mulig ind i samme bataljon og derefter - av økonomiske hensyn - saa mange bataljoner som mulig ind

under samme regiment. For det andet er naturforholdene og fægtningsforholdene i det hele tat i utlandet ganske anderledes, end dem, vi kommer til at faa i vort land med dets kuperede og uoverskuelige terræn. Under vore forhold vil et infanteriregiment paa 4 bataljoner være for stort og for tungt haandterligt. Naar man kommer saa langt op som til 4 bataljoner, blir styrken efter militærkomiteens mening for stor under vore forhold til at bestaa udelukkende av infanteri. Saavidt mig bekjendt er ogsaa det overvældende antal af officererne i vor arme av den opfatning, at vore infanteriregimenter ikke bør være større end paa 3 bataljoner i hvert. Det er rigtig, som statsraaden sa, at man i Danmark har 3 første opbuds bataljoner og en forsterkningsbataljon i regimentet, men det vil man ogsaa faa hos os efter vor indstilling. Ogsaa vi har under hvert infanteriregiment opført en bataljon av 2det opbud, som er benævnt forsterknings- eller besætningsbataljon. I den forstand faar vi altsaa 4 bataljoner i regimentet; men i selve feltregimentet, i det regiment av første opbud, som rykker ut i felthæren, er der kun 3, saaledes som i de fleste andre lande. Det er ogsaa rigtig, at den ide har været oppe i Sverige muligens at sætte 4 bataljoner i regimentet; det ligger nemlig noksaa nær, naar man paa grund av folkemængdens vækst faar flere folk til raadighet, at si, baade i det ene land og det andet land, at den billigste vei til at bringe disse folk til anvendelse vil være at sætte en ny, 4de bataljon til ind i hvert av de regimenter, man har, hvorved man slipper at opsætte nye regimenter og nye regimentsstaber. Dette er et økonomisk hensyn, som det ligger nær at tænke paa, naar man faar flere folk, som skal anbringes, og der derfor blir spørsmaal om at gaa til forøkelse av hæren; da vil man gjerne undgaa - ikke bare hos os, men ogsaa andre steder - at opsætte flere nye overordnede kommandoer end høist nødvendig. Kan man derfor, naar man maa opsætte nye bataljoner, faa sat disse ind som led i de regimenter, man har, saa er det naturligt, at der i første øieblik ialfald pekes paa det som en billig og hensigtsmæssig utvei. Men da forslaget om 4 bataljoner i regimentet ble drøftet nærmere i Sverige, blev det ikke vedtat; man er der blit staaende ved regimenter paa 3 bataljoner. Og som jeg allerede før har nævnt; vi i militærkomiteen har anset hovedfordelen ved at faa regimentsinstitutionen gjennomført i vor hær at være den, at vi da kan faa fægtningsenheterne inden vaabenet opøvet i fredstid under de ordinære vaabenøvelser, saaledes som den skal optræde i krig. Istedetfor at vi nu øver vore tropper kun i bataljoner, kommer de efter vort forslag fremtidig hele landet over til at bli øvet i samlede regimenter, altsaa i de enheter, hvori de skal kjæmpe i felten, og det regner vi for en stor fordel. Da vi skrev vort forslag, mente vi ikke at kunne opnaa dette uten ved 3 bataljons regimenter; der vilde efter vore beregninger bli for store byrder paa mandskaperne og paa statskassen i form av lange reiser og store reiseutgifter til eksercerpladsene, dersom man

skulde ha 4 bataljoner i hvert regiment, fordi distrikterne da vilde bli for store. Og det har vist sig senere, at den departementale komite og den sidste proposition heller ikke har kunnet løse denne vanskelighet. De har foreslaat 4 bataljoner i regimentet; men ikke for mere end 5 eller høist 6 af de 10 regimenter, som da faaes, - altsaa kun for lidt over halvdelen av hæren - har de derefter opnaadd den enorme fordel, som vi finder, at det er at faa infanteriet øvet ordinært i regimenter.

Statsraaden uttalte, at det er umulig at forutse, hvordan et angrep vil komme under en krig, hvorfor enhver bestemt supposition i saa henseende maa ansees som unyttig og nærmest betænkelig. Det kan vi forsaavidt være enig i allesammen, som vi naturligvis ikke bør føle os helt trygge for, at ikke en hvilkensomhelst del av landet kan bli angrepet, dersom fienden ved opgjøret av sin angrepsplan finder det hensigtsmæssig. Men det kan vi nok samtidig være enige om, tror jeg, at vi som ethvert andet land maa se hen til, hvor de mest saarbare og farligst utsatte dele av vort land findes, og da tror jeg, at enhver maa medgi, at et angrep paa de bergenske eller kristiansandske landsdele under saadanne forhold, at det maa betragtes som et hovedangrep paa selve landet, det vil vi neppe resikere. En fiende, som vilde angripe paa noget av disse punkter, kunde vanskelig tænkes at ha andet formaal end enten at sætte sig i besiddelse av en god havn til flaaestation for sine sjøoperationer, eller at svække vor forsvarskraft likeoverfor hans hovedangrep andetsteds paa vort land ved at tvinge os til at sprede vore tropper; følgen av en saadan spredning vilde naturligvis være, at vi vilde bli svækket paa det punkt, hvor han agtet at rette sit hovedangrep mot os. Hvis man derimot tænker sig, at en fiende vilde rykke ind i landet for at erobre det helt eller for en betragtelig del, saa mener jeg, at det maa være klart for enhver, at han ikke ved opgjøret av sin felttogsplan vil falde paa at angripe ved Bergen eller Sogn eller Stavanger for derfra at forcere sig frem til de vitale dele av landet paa den lange og enormt vanskelige operationslinje, han under saadanne forhold vilde ha. Vi maa derfor nok ta hensyn til, hvor vi er farligst utsat; vi maa ved vor organisation av hæren forsøke at neutralisere den ting, at enkelte dele av landet byr saadanne tilgange og saadanne lettelser for en angripende fiende, at vi sandsynligvis vil være mest utsat for, at han kommer der; disse dele av landet vil naturligvis være de, som vi vil ha vanskeligst for at forsvare. Og da mener jeg, at hvis vi ser paa vort lands stilling nu, paa stillingen saadan som den er efter 1905, sammenlignet med, hvad den har været før, saa kan vi ikke la være at ta i betragtning, at vi har faat en militært set ny landegrænse mot øst; der har vi nu et land, som kan bli vor fiende, hvad vi før 1905 ikke hadde. Skal der i det hele tat kunne bli tale om et landangrep paa Norge, ført frem som et hovedangrep paa de saarbare dele av landet, saa maa det

jo komme østenfra, rettet enten mot den sydlige del av landet eller mot det trondhjemske eller muligens endnu lenger nord. Under den ene som under den anden eventualitet kan det bli støttet av et flaateangrep eller en flaatedemonstration paa kysten; men et hovedangrep med landtropper udelukkende ført frem over sjøen, derved at tropperne sættes iland fra en flaate, det vil være en saa vanskelig sak, at neppe nogen vil indlate sig paa det; da vil stillingen ikke paa langt nær være saa farlig for os, som om en fiende truer vort land paa østfronten, hvor han kan komme over grænsen, hvor han vil. Jeg mener derfor, at vi maa gjøre op vor organisationsplan nu fortrinsvis med det for øie, at vor østfront for tiden er den farligst utsatte; det østenfjeldske, det trondhjemske og Nordland er de dele av landet, der sandsynligst kan bli utsat for et angrep, som vor stilling nu er, og der maa vi derfor anstrænge os mest for at kunne møte op saa hurtig som mulig og med saa mange tropper som mulig til landets forsvar. Med det for øie maa man fortrinsvis se paa opgaven nu; efter det maa en organisation lempes. Naar man ser paa de geografiske forhold i vort land og i forbindelse dermed paa vore kommunikationer, saa er der militært set et naturligt skille mellem det vestenfjeldske og det østenfjeldske og det nordenfjeldske. Jeg ser foreløbig bort fra de trondhjemske og nordenfjeldske distrikter; for alle er enige om, at avdelingerne der maa organiseres som færdige, selvstændige hærenheter, der i tilfælde av krig kan optræ for sig selv og forsvare sit landomraade paa egen haand, om det behøves. Saa blir der da egentlig spørsmal kun om de sydligere dele av landet: det bergenske, det kristiansandske og det østenfjeldske. For disse landsdeles vedkommende er det vor mening i militærkomiteen, at alle de mandskaper, som hører hjemme i det østenfjeldske Norge, alle, som altsaa bor i distrikter, der militært set tilhører østlandet, bør indorganiseres i østlandske eller østenfjeldske avdelinger. Vi anser det ikke for riktig, at ta distrikter og mandskaper, som tilhører østlandet, der er saa let utsat for hurtige angrep og binde dem sammen i taktiske enheter med fjernereliggende vestlandsdistrikter og vestlandske avdelinger, som meget sent vil komme frem til en krigsskueplads østenfjelds. Man kan rigtignok peke paa, at vi i sin tid vil faa vestlandsbanen færdig, og at den da vil kunne bringe selv de stavangerske bataljoner nogenlunde hurtig hit; men dertil er dog at svare, at naar vi i sin tid faar den jernbane færdig med alle de tverlinjer og sidelinjer, som maa til for at opsuge mandskaperne fra de forskjellige distrikter, saa kan nok forholdene i det hele tat være saa forandret, at der maa bli spørsmal om, hvorvidt ikke hele vor hærorganisation paany maa forandres. Det forslag, som foreligger nu, maa imidlertid selvsagt opsættes efter de forhold, som for tiden bestaar, og det gaar efter vor mening ikke an at bygge det forslag, som nu fremsattes om en ny militær organisation og distriktsinndeling paa den forutsætning,

at vestlandsbanen kan skaffe avdelingene fra Kristiansand- og Stavangerdistriktene likesaa hurtig frem til østlandet, som de østlandske avdelinger kan samles der.

Om bataljonsdistriktene efter vor indstilling gjorde statsraaden ingen videre bemerkninger. Jeg beklager da, at der med hensyn dertil har været brukt saa sterke ord og saa skarpe uttrykk, som der er brukt i propositionen mot militærkomiteens forslag med dette stikord som utgangspunkt, at vi "river op" det bestaaende. Jeg tror, at hvis man vil gaa nærmere gjennom dette og se paa det, skal man maatte erkjende, at der ligger stor overdrivelse i de uttrykk, som herom er benyttet. Jeg skal imidlertid, da ingen bemerkning er gjort idag, ikke opholde mig videre ved dette nu.

Om regimentsdistriktene bemerket statsraaden, at han mener, man bør holde sig til de nuværende brigader, som har 8 bataljoner og la hvert av vore fremtidige infanteriregimenter faa 4 bataljoner og hver brigade derefter 2 saadanne regimenter. Dette er departementets forslag; man beholder da den nuværende brigadeinndeling, hvad infanteriet angaar, og lar hver brigade faa 2 regimenter paa 4 bataljoner, hvilket utgjør 8 infanteribataljoner pr. brigade likesom nu i linjen og landvernet tilsammen. Jeg har allerede før bemerket, at en saadan regimentsinndeling paa 4 bataljoner kan vi i militærkomiteen ikke være med paa, fordi efter vort skjøn hovedfordelene ved regimentsinstitutionen da vilde gaa tapt. I og med dette standpunkt er det fra vor side avgjort, at vi ikke kan være med paa den sidste propositions og paa den departementale komites forslag om 4 bataljoner i regimentet, og derigjennem er det ogsaa givet, at vi ikke kan beholde de nuværende brigader hver med 8 bataljoner. Det sidste kan vi ikke av den grund, at regimenter paa 3 bataljoner ikke passer ind i brigader paa 8; der maa da enten bli 6 eller 9 bataljoner i brigaden. Militærkomiteen har sluttet sig til kommanderende general og utvilsomt flertallet av officerer i den opfatning, at man hos os som i de fleste lande forøvrig bør opsætte feltregimentene i infanteriet med 3 og ikke med 4 bataljoner. Dertil vil altsaa komme en bataljon av 2det opbud i hvert regiment som besætnings- eller forsterkningsbataljon.

Saa blir altsaa spørsmålet: hvordan skal vi gjøre vor brigadeinndeling, naar vi ikke vil ha regimentene paa 4 men paa 3 bataljoner? Og da er der, som enhver kan forstaa, ingen anden maate at ordne saken paa, end at opsætte brigaderne enten med 2 eller med 3 regimenter; med 2 regimenter i hver brigade blir der ialt 6 bataljoner i brigaden, med 3 regimenter blir der 9. Det forslag, som vi har fremsat, gaar ut paa, at trondhjemske brigade og de brigader paa østlandet, - hvor der nu haves 8 bataljoner av hvert opbud foruten norske jægerkorps paa en bataljon linje og en bataljon landvern, - skal opsættes med 9 bataljoner hver, altsaa med 3 regimenter à 3 bataljoner i

hver brigade. Derimot har vi foreslaaet, at de to vestlandske brigader skal opsættes noget mindre. Forrige aar foreslog vi disse brigader opsat med 2 regimenter, altsaa 6 bataljoner i hver og intet mere. Denne opsætning blev foreslaaet av den enkle grund at naar man opsætter avdelinger forholdsvis efter den mandskapsstyrke, som haves i de forskjellige dele av landet, vil man finde, at der i de landsdele, som militært set maa ansees som sørlandet og vestlandet, egentlig ikke findes folk for mere end dette antal bataljoner - 6 i kristiansandske og 6 i bergenske brigade - altsaa kun for svakere brigader end paa østlandet og i det trondhjemske. Det er sagt, at det militært set er en fordel at ha like store brigader. Dette var statsraadens første argument, og det kan vi naturligvis alle paa en vis erkjende rigtigheten av. Dersom vort land var et eneste stort, fladt og ensartet befolket omraade med nogenlunde like kommunikationsforhold paa alle steder, vilde vistnok ikke nogen ha faldt paa at gjøre den ene brigade sterkere end den anden; da vilde man vistnok rent skematisk ha gjort dem alle like store og med saa mange bataljoner og regimenter under hver brigadekommando, som man efter militære principer og fornødent hensyn til økonomien fandt rigtig og forsvarlig. Av økonomiske hensyn vilde sandsynligvis da alle vore brigader været opsat med 3 regimenter, men av militære hensyn alle regimenter med 3 bataljoner. Denne forutsætning er imidlertid ikke tilstede i vort land, og det anførte ræsonnement medfører derfor ikke, at man under vore forhold bør la være at opsætte ulike store brigader.

Naar de geografiske forhold og befolkningsforholdene for tiden er saadanne, som de er, mener vi i komiteen, at ulike store brigader fremgaar som en naturlig følge derav. Jeg vil i anledning av dette ogsaa peke paa, at da vi i komiteen begyndte vort arbeide med denne sak forrige aar, forelaa der for os en kongelig proposition, tiltraadt av den nuværende kommanderende general, hvori der var foreslaaet opsat ulike store brigader netop av det hensyn, som jeg nu nævnte. Naar kommanderende general senere er kommet til at foreslaa like store brigader, skriver det sig derfra, at den departementale komite har lagt meget stor vægt paa at kunne beholde den nuværende brigadeinndeling med 8 bataljoner av nuværende linje og landvern i hver brigade, av hvilken grund denne komite har foreslaaet brigaden opsat med 2 regimenter à 4 bataljoner infanteri. Kommanderende general uttaler imidlertid om en opsætning med regimenter paa 4 bataljoner, at den efter hans mening ikke vil være heldig under vore forhold hverken for krig eller fred. For at opnaa dette, som den departementale komite lægger saa stor vægt paa, nemlig at faa like store brigader, foreslaar han derfor iaar, at de 5 infanteribrigader opsættes med 5 x 9 bataljoner, det er 45, istedenfor som av nævnte komite foreslaaet med 5 x 8 bataljoner, det er 40 bataljoner tilsammen. Saaledes er hans forslag om like store brigader kommet frem. Men som sagt: kommanderende generals oprindelige forslag, som

forelaa, da vi ifjor fik denne sak til behandling, det gik ut paa tilslutning til den proposition, som var fremsat av statsraad Olsson for forrige storting, og den opstillede ulike store brigader. Den satte likesom vi de to østlandske brigader og brigaden i det trondhjemske op hver paa 3 regimenter, mens den opsatte bergenske brigade med 2 regimenter plus 2 bataljoner utenfor regimentsforband, det er ialt 8 bataljoner, og kristiansandske brigade kun med 2 regimenter, altsaa 6 bataljoner i det hele. Dette om, at rent militære hensyn taler for, at brigaderne bør være like store, kan jeg, som jeg før har sagt, selvfølgelig være enig i, saalange der ikke foreligger særegne omstændigheter, som bevirker, at brigaderne i et land bør være av forskjellig størrelse. Men saadanne omstændigheter foreligger for vort lands vedkommende. For en overkommando over brigaderne vil forskjellen i størrelse for disse ikke være av synderlig betydning. En overkommando utfærdiger sine ordrer til de forskjellige brigader, og antallet av brigader blir jo det samme, hvadenten enhver enkelt av disse har 3 eller 2 regimenter. Det, som en overkommando maa være opmerksom paa ved utfærdigelsen av sine ordrer, dersom brigaderne er av forskjellig størrelse, det er, at de opgaver, som gives enhver av brigaderne, maa være avpasset efter deres styrke. Men dette er selvfølgelig noget, som alltid maa have for øie av de befalende. Det vil, hvorledes man end ordner sig, indtræffe under feltforhold, at en brigade vil være blit mere svækket og derfor ha mindre styrke end en anden, og end den hadde efter organisationsplanen i det øieblik, den rykker ut. Overkommandoen maa derfor altid, idet den disponerer over de nærmest underordnede led, ta i betragtning den styrke, disse har paa ethvert tidspunkt under krigen. Men ordrene utfærdiges, som jeg har nævnt, til brigaderne, og der blir like mange brigader at utfærdige ordrer til, hvadenten disse faar 2 eller 3 regimenter hver.

Dernæst anførte statsraaden, at hvis man paa forhaand har gjort de fjernestliggende brigader mindre end de øvrige, og man saa under en krig blir nødt til at la en del av de mindre brigader bli staaende hjemme i brigadedistriktet, saa vil den del av dem, som kommer frem til krigsskuepladsen paa hovedoperationsteatret, bli endda mindre end paa 2 regimenter. Ja det er naturligvis en selvfølge. Dersom f.eks. kristiansandske brigade har 2 regimenter altsaa 6 bataljoner i det hele, og man blir nødt til at la det ene av disse regimenter bli staaende i Kristiansand, fordi man kan resikere, at der sker et angrep fra sjøen paa denne by ved siden av angrepet paa hovedpunktet, saa vil der selvsagt bare bli ét regiment igjen, som kristiansandske brigade kan sende til hovedoperationsteatret, mens der vilde være 2, om brigaden ialt hadde 3 regimenter. Men det andet regiment, som man efter statsraadens fremstilling vil tape, det vil jo, naar kristiansandske brigade er mindre, være tilstede paa hovedoperationsteatret allerede før som indgaat i en av de

brigader, som organisationen har opsat der; det vil under enhver omstændighet faaes til raadighet der og være kommet hurtigere frem dit, naar kristiansandske brigade gjøres mindre. Naar vi holder os til eksemplet med kristiansandske brigade, saa ser vi, at statsraaden har foreslaat, at den skal ha et tredje regiment, som omfatter distrikterne Numedal og Telemarken; dette regiment skal altsaa lægges til regimentet ved Kristiansand og det regiment, som opsættes i distrikterne videre vestover til forbi Stavanger. Har man bare de to vestligste av disse regimenter i brigaden, og man blir nødt til at beholde det ene av dem staaende ved Kristiansand, saa faar man bare det andet, altsaa kun et igjen at sende til østlandet, det er sandt nok; men hvis vi istedetfor denne vor organisation tar statsraadens med 3 regimenter ogsaa i kristiansandske brigade, idet Telemarkens regiment knyttes til de to regimenter ved Kristiansand og Stavanger, saa blir det jo Telemarkens regiment, kristiansandske brigade under den nævnte forutsætning vil komme frem til østlandet med mere efter statsraadens forslag end efter vort. Vort forslag medfører imidlertid, at dette regiment vil staa paa østlandet i en feltbrigade der endnu før. Forskjellen blir derfor kun den, hvis man er nødt til at beholde det ene regiment derborte, - sæt at man er nødt til at beholde regimentet ved Kristiansand i distriktet, - at det kun blir et regiment, dersom kristiansandske brigade ialt faar 2 regimenter, som naar saa sent frem til østlandet som regimentet ved Stavanger, mens det, hvis brigaden faar 3 regimenter, vil bli ogsaa et regiment til, nemlig Telemarkens, som forsinkes likesaa længe. Naar statsraaden mente, at det vil være en ulempe at la kristiansandske brigade faa bare 2 regimenter av hensyn til stridskræfternes fremmøte paa østlandet, saa er derfor dette saa langt fra rigtig, at tvertimot det stik motsatte vil være tilfældet. Regimentet ved Stavanger vil først sent kunne komme frem dit; netop derfor vil det ingen ulempe være, men tvertimot en fordel, at det regiment, som opsættes i Telemarken og Numedal organiseres ind i en østlandsbrigade og ikke i kristiansandske; da vil det hurtigst kunne være paa frontlinjen indordnet i sin hæravdeling.

Endelig nævnte statsraaden noget, som han kaldte de nationale hensyn, men som i virkeligheten var de lokale hensyn, som skulde gjøre sig gjældende her. Det var hensynet til de kristiansandske og bergenske distrikter, hvis befolkning vil finde, at deres avdelinger stilles i en lavere klasse, naar brigaderne der faar et mindre antal regimenter end andetsteds. Jeg kan forstaa, at den følelse til at begynde med kunde gjøre sig gjældende borte i de vestlandske distrikter; men jeg kan ikke forstaa, at en chef for forsvarsdepartementet kan ville bruke dette som et argument her i salen. For mig staar det saa, at i det øieblik de vestlandske distrikter ligger saaledes isolerte militært set, som de for tiden gjør, i forhold til de andre dele av landet, og i det øieblik disse

distrikter selv ikke har flere folk at indkadrere i sine militære avdelinger, end tilfældet er paa det nuværende tidspunkt, kan de umulig gjøre fordring paa at opsætte likesaa store brigader, som de andre landsdele kan stille, der har flere folk. Der er da kun en maate at løse spørgsmaalet om brigaderne paa, saaledes at deres brigader faar samme størrelse som andre landsdeles, - en maate, som jeg rent militært set ikke har noget imot, og det er den, at opsætte alle landets brigader paa kun 2 regimenter infanteri, det vil si at sætte op de 18 østlandske bataljoner, der tilsammen utgjør 6 regimenter i 3 brigader paa 2 regimenter hver, istedetfor, som vi nu har foreslaaet, i 2 brigader paa hver 3 regimenter. Det gik naturligvis an; da fik man brigaderne her østenpaa likesaa smaa som vestenfjelds. Men imot denne opsætning gjør sig fra vort synspunkt et avgjørende hensyn gjældende, nemlig det økonomiske. I det øieblik en brigade kan tælle 3 regimenter, uten at dette er nogen daarligere ordning end en opsætning med kun 2 regimenter i brigaden, - tvertimot man faar en likesaa god og kanskje bedre brigade som kombineret enhet ved at gi brigaden 3 regimenter infanteri - i det øieblik mener vi i komiteen, at det ikke vilde være forsvarlig av os at forslaa, at der her østenfjelds skal opsættes 3 brigadekommandoer, naar der kun behøves 2; vi har ikke kunnet anbefale en overflødig brigadeopsætning paa østlandet udelukkende av hensyn til, at brigaderne der ikke skal bli større end de vestenfjeldske. Jeg synes for min del ikke, at dette lokale hensyn kan være avgjørende her, og jeg maa ogsaa si, at jeg heller ikke synes, at vestlandet i virkeligheten har en saadan grund til at beklage sig, som saken kanskje ved første øiekast gir indtrykket av. Man bør her huske paa en ting til, foruten hvad jeg før har nævnt om, at der haves flere folk til infanteriavdelingerne østpaa end paa vestlandet, og det er, at saagodtsom alle vore specialvaaben opsættes østenfjelds, og at specialvaabnene har en betydelig strængere tjeneste, en længre aktiv tjenestetid i fred end infanteriet. Det er en ulempe for forsvaret, at det ikke har lykkedes at faa sat op saa meget av specialvaaben vestenfjelds, at de vestenfjeldske brigader kan øves under de ordinære vaabenøvelser i fred sammen med sine specialvaaben. Der har været gjort gjentagne forsøk paa at faa de vestlandske distrikter til at overta utrederkvarterer svarende til forholdet paa østlandet; men det har været umulig at opnaa tilbud derom fra gaardbrukerne derborte. Vestlandsdistrikternes befolkning har paa grund herav for tiden en meget lettere vernepligtsbyrde at bære, end befolkningen bærer paa østlandet og i det trondhjemske, idet mandskaperne til specialvaabnene altid maa utskrives fra de samme distrikter, hvor disse har sine heste. Jeg synes da ikke, at vestlandet har noget at beklage sig over. Jeg holder paa, at det av økonomiske hensyn ikke vil være rimelig at sætte op her paa østlandet flere brigadekommandoer, end man behøver, og jeg synes, efter hvad jeg har anført,

ikke, at vestlandet med billighet kan forlange, at der skal sættes op mindre hærenheter paa østlandet end militære og økonomiske hensyn tilsiger, udelukkende av den grund, at hærenheterne ikke maa bli større end vestlandets, for at man derborte ikke skal faa følelsen av at være tilsidesat. En kombineret brigade er forøvrig en selvstendig operationsdygtig hærenhet, hvadenten den har 2 eller 3 regimenter infanteri. Vokser folkemængden paa vestlandet op saa langt, at man i en nær fremtid kan faa sat op ogsaa brigaderne der hver med 3 regimenter, saa vil selvfølgelig det naarsomhelst kunne ske, og det vil bare være bra, at det kan gjennomføres. men at gaa den vei, som kommanderende general anbefaler, at spe over endnu mere av østlandets folk og distrikter til de vestlandske brigader, end tilfældet er for tiden, derved at hele Telemarken er henført til en vestlandsk brigade, det finder ikke jeg vil være forsvarlig. Befolkningstilvæksten i landet har været saadan, at østlandets folkemængde er steget sterkere end vestlandets, og som følge derav kan en likeartet opsætning av bergenske og kristiansandske brigader som av de 2 østlandske, ikke for tiden gjennomføres, uten at man maatte gaa endda længere ind paa østlandet med vestlandsbrigadernes distrikter, end man har gjort før ved at ta hele Telemarken. Ikke bare Telemarken, men ogsaa hele Numedal og distrikterne vestenfor Drammen opover mot Kongsberg maatte nu indlemmes i Kristiansands brigade, for at vestlandsbrigaderne skulde kunne gjøres likesaa store som de østlandske brigader; vestlandet har ikke folk nok dertil selv, derfor maatte man ta saa meget av østlandet med. Men jeg mener, - særlig naar man betrakter det organisationsforslag, som nu foreligger, som grundlag for den fremtidige ordning av vor hær, - at man umulig kan gaa med paa dette. Man maa efter mit skjøn bli staaende ved at sætte op de vestlandske avdelinger med de folk, som man har paa vestlandet; de folk, som hører hjemme paa vestlandet, faar organiseres i avdelingerne der, men man bør ikke ta østlandsdistrikter med dit. Naar folkemængden er vokset saa langt, at man kan række op til 3 regimenter i hver brigade paa vestlandet, vil man antagelig være kommet saa langt her paa østlandet, dersom befolkningstilvæksten foregaar som før, at norske jägerkorps først har kunnet forøkes til et helt regiment, og at man kanskje derefter kan sætte op en fuld tredje brigade paa østlandet. Jeg for min del kan altsaa ikke være med paa dette forslag om like store brigader. Der var i det hele tat ingen, som hadde gjort nogen indsigelse mot opstillingen av ulike store brigader, før den departementale komite kom og la næsten hovedvægten ved hele organisationen paa dette. Men enhver, som gjennemlæser denne departementale komites forslag, vil se, at den hanger noksaa sterkt ved alt det nu bestaaende - den hanger mere ved det bestaaende, end jeg og militærkomiteens øvrige medlemmer synes er forsvarlig, dersom man virkelig skal faa en god organisation. Den departementale komite bruker mange sterke uttryk imot os,

fordi vi vil rive op og ødelægge og forandre vor distriktsinndeling og alt andet, som nu bestaar; men jeg synes ikke, at dens grunde er synderlig sterke. Man maa huske paa, at den organisation, som vi nu har, er sat op under ganske andre militærpolitiske forutsætninger end dem, hvorunder vort land for øieblikket befinder sig; og man faar videre huske paa, at den nuværende organisation med korpser, - som departementskomiteen vil gjøre om til regimenter ved at slaa sammen to og to - den er sat op uten nogensomhelst tanke paa gjennomførelse av en regimentsinndeling; den er sat op med de gamle selvstændige bataljoner som grundlag, korpserne er bare en fredsinstitution, som er dannet ved at slaa de infanteribataljoner sammen til et korps, som har fælles distrikt; korpset bestaar derfor av en bataljon linje, en bataljon landvern og en bataljon landstorm. Man har ingen tanke hat paa, at det nogensinde skulde utvikles til et regiment, som skulde utgjøre en enhet i ét opbud, samlet ved øvelser i fredstid som under krig. Jeg mener derfor, at det er rigtig, at militærkomiteen er blit staaende fast ved sit forslag fra ifjor om tre bataljoner i hvert regiment, hvorved vi kan faa alle regimenter samlet under de aarlige vaabenøvelser, og jeg mener videre, at det ogsaa er rigtig efter vort lands geografiske og militære forhold, at vi er blit staaende fast ved forslaget om ulike store brigader, avpasset efter befolkningsforholdene i de forskjellige landsdele, som de nu er.

Det er da ikke noget andet større spørsmål, som staar igjen med hensyn til den militære inndeling end dette: Er det rigtig eller uriktig, at militærkomiteen i det østenfjeldske Norge har foreslaat en deling mellem de to brigader ved en horizontal linje paa kartet, altsaa i retningen øst-vest, istedenfor en vertikal granselinje i retningen nord-syd? Statsraaden gjorde indsigelse mot dette forslag, idet han sa for det første, at den vertikale grænse nu er tilvant, og dernæst, at han ikke kunde skjønne, at der vil opnaaes nogen særlig fordel ved at lægge grænsen den anden vei; naar man har sin grænsevagt fremme, mente han, er der intet vundet ved at ha brigadegrænsen lagt horisontalt, og hvis det er militærkomiteens mening, at selve feltbrigaderne bakenfor den skal opmarsjere paa to forskjellige steder i det østenfjeldske, saa er det, mente statsraaden, en likefrem feil: opmarsjen bør for begge brigader finde sted samlet, sa han. Militærkomiteen har imidlertid ikke uttalt noget om, hvorvidt opmarsjen av feltbrigaderne i krigstid skal finde sted paa to forskjellige punkter eller samlet; det er et mobiliseringsspørsmål, som maa avgjøres efter forholdene i ethvert enkelt tilfælde; organisationen skal kun muliggjøre, at den hensigtsmæssigste opmarsj alltid kan finde sted. Det, som statsraaden paa dette punkt karakteriserte som en stor feil fra militærkomiteens side, det har militærkomiteen saaledes ikke gjort. Opmarsjen under krig faar bestemmes efter krigens forhold, og efter de opplysninger, man i ethvert tilfælde har, om hvor

fienden sandsynligvis vil gjøre sit angrep. Der er andre militære hensyn end netop hensynet til opmarsjen, som for militærkomiteen har været bestemmende her. Vi har nu paa østlandet en brigade, som har hele grænsen, og en anden, som ligger indenfor den længre vest i landet. Begge har lange og smale distrikter i retningen nord-syd. Vi i komiteen lægger imidlertid noksaa stor vægt paa, - det har vi anført i vor indstilling paa et par steder, - at der fremtidig kan faaes for det første en regimentsordning, som tillater, at regimenterne samles hvert aar paa de forskjellige regimentsøvelsespladser, og dernæst en inddeling i brigader, som gir enhver brigade en vigtig del av vort grænseomraade i sit distrikt. Naar brigaden har felttjenesteøvelser, vil den da naturlig optræde i dette omraade, hvor dens personale vil bli kjendt og hvor den i første række er ansvarlig for forsvaret. Vi mener, at en horizontal grænselinje her østenfjelds gir den bedste løsning av dette forhold. Vi faar da en oplandsbrigade i distrikterne tvertover hele østlandet nordenfor Kristiania og en akershusisk brigade længer syd, mere langs kysten; oplandsbrigaden vil komme til at bestaa for en stor del av avdelinger og mandskaper, som er kjendt i grånsetrakterne mellem Røros, Elverum og Kongsvinger, der vil den i regelen komme til at ha sine felttjenesteøvelser; den sydligere, akershusiske brigade vil faa sit distrikt, likeledes tvertover hele østlandet, længer nede, der vil den ha sine øvelser, og der vil de ha lokalkjendte avdelinger og mandskaper fremme i grånsedistrikterne. Jeg mener, det er en stor fordel for de operative feltavdelinger, naar de i krigstid skal gjøre tjeneste fremme ved grænsen og skal forsvare den, at de har en del mandskaper, som hører hjemme, og en del avdelinger, som kjender hver sti og hver vei i det distrikt, de skal forsvare. Og det vil man altid faa ved tverinddelingen, men ikke alltid ved en brigadeinndeling efterlangs. Det er en svakhet for vort forsvar paa østlandet, at de vestlandske brigaders folk alltid vil være litet kjendt her, hvor ogsaa de sandsynligst kommer til at kjæmpe; derfor blev det ogsaa sagt her forleden dag, da der var tale om felttjenesteøvelser, at man bør se at faa de vestlandske avdelinger hit bort til felttjenesteøvelser næste gang, for at de kan faa anledning til at bli noget kjendt med det terræn, hvor sandsynligvis kampen i paakommende tilfælde vil bli ført. Jeg mener, at dette med grånsedistrikternes fordeling er en ganske væsentlig fordel ved den ordning, militærkomiteen har sat op med brigadeinndelingen paa tvers fremfor den nuværende inddeling med langseftergaaende distrikter. Forresten mener jeg, at tverinddelingen ogsaa av andre hensyn, av hensyn til vore militære forhold i almindelighet, er baade den naturligste og fordelagtigste. For de lokalvernsavdelinger, de vagtavdelinger av andet opbud, som blir skudt frem mot grænsen i krigstid vil ordningen ogsaa være heldigst, naar brigadeinndelingen gaar paatvers. Det er ikke heldig for anordning av grænsebevogtningen efter mit

skjøn, at man legger en eneste brigade med distrikt langsefter hele grænsen og den anden brigade helt bakenfor; den første faar da alle sine andet opbuds avdelinger engageret langs grænsen, og som oftest vil kanskje disse ikke strække til; landvernsavdelinger av den anden brigade maa da blandes indimellem grænsebrigadens, dersom man skal beholde dennes avdelinger i de grænsedistrikter, hvor de er kjendt. Det er derfor meget bedre, at man faar en grænselinje mellem brigaderne paatvers; da vil enhver brigades landvernsavdelinger bli staaende i sammenhæng med hinanden ogsaa efter at brigaderne har trukket flere av sine opbuds avdelinger frem til grænsedistrikterne end bare de bataljoner, som hører hjemme i disse. Baade av hensyn til vort kommunikationsvæsen, saaledes som det for tiden er og er under utvikling, og av hensyn til vore militære forhold, som de nu ligger an med en sandsynlig forsvarsfront østover og sydover, er derfor tverinddelingen nu den naturligste og bedste; mandskaperne kan da ved krigsopsætning suges sammen efter kommunikationerne, hovedveiene og jernbanerne, saa sikkert og hurtig som mulig under vort lands forhold, først til samlingspladserne for regimenterne og derfra videre fremover i retning mot fronten, idet de samles til brigader. Saa kan brigaderne videre beordres til at opmarsjere der, hvor de kommanderende i hvert tilfælde finder det naturligst og heldigst at samle eller stille dem efter den krigssituation, som foreligger, og de opplysninger, man har om, hvor fienden sandsynlig vil gjøre sit angrep.

Jeg maa, efter hvad jeg har anført, bli staaende fast ved den av militærkomiteen foreslaaede inndeling baade for bataljoner, regimenter og brigader. Dette er naturligvis ikke saa at forstaa, at akkurat den inndeling i alle detaljer, som er sat op i indstillingen, maa bli at gjennomføre, at den skal være urokkelig fastsat ved stortingets beslutning om organisationen; det har aldrig været saa før, at distriktsinndelingen i detaljerne er fastsat av stortinget, og det er heller ikke meningen, at det skal bli saa nu. Naar regjeringen skal gjennomføre den organisation, som besluttet av stortinget, kan uten hinder av vor indstilling mindre ændringer bli foretat i den distriktsregulering, som der er opstillet. Allerede nu straks kan der fremkomme uttalelser i stortinget, som viser, at mindre ændringer vil være hensigtsmæssige av hensyn til kommunikationerne eller andet, hvorom repræsentanterne fra de forskjellige landsdele vil være bedre underrettet, end vi i komiteen har kunnet være. Saadanne ændringer kan da foretages ved gjennomførelsen. Det vil desuten være sandsynlig, at befolkningen ogsaa herefter vil vokse sterkere paa enkelte steder end paa andre; der kan opstaa industrielle centrer, som samler mange folk, eller folkemængden kan av andre grunde vokse sterkt paa enkelte steder og paa andre steder ikke. Saa maa der foretages omreguleringer av distrikterne for at

utjevne mandskapstilgangen ved de forskjellige avdelinger. Det sker efter al hittilværende praksis ved kongelig resolution, og det er ikke avskaaret ved, at der er sat op en detaljeret inndeling i præmisserne til denne organisationsindstilling. Det er gjort for at man skal kunne se, hvorledes systemet i det hele tat er tænkt, og hvorledes det kan gennemføres; det har været nødvendig at opstille en saadan oversigt, for at man kan faa naturlige navne paa de avdelinger, som opsættes. Men den endelige regulering av distrikterne blir ikke bestemt ved stortingets beslutning. Stortinget beslutter den og den organisation, og sætter op en distriktsplan, som nogenlunde svarer dertil, men regjeringen maa ved gennemførelsen av organisationen sørge for, at distriktsplanen i detaljerne blir saadan, som bedst svarer til denne, og at de organiserte avdelinger ogsaa fremtidig faar den mandskapstilgang, som de til enhver tid skal ha avpasset efter distrikternes folkemængde. Jeg vil med hensyn til dette nævne til slutning, at det efter mit skjøn vil være til nytte for den endelige gennemførelse av organisationen, om de forskjellige distrikters repræsentanter her i salen, som maatte ha bemerkninger at gjøre ved detaljerne i den inndeling, som er opstillet her i indstillingen, vil fremkomme med de bemerkninger, de maatte ha at gjøre derom nu under sakens behandling. Jeg føler mig overtydet om, at alt det hensyn vil bli tat til disse bemerkninger ved gennemførelsen, som ske kan. Det samme gjælder med hensyn til indstillingens angivelser av standkvarterer og eksercerpladser. Som princip betragtet mener jeg, som jeg før har sagt, at militærkomiteen maa staa fast ved sit forslag om to store brigader i det østenfjeldske, hver paa 3 regimenter, og en inndeling mellem disse brigader, som gaar i retningen øst-vest istedenfor nord-syd, saaledes som det her er tegnet paa kartet, mens de to brigader vestenfjelds maa bli svakere - hver paa 2 regimenter - saa længe vestlandet ikke med sin egen befolkning kan sætte op større brigader end disse. Ifjor satte komiteen begge vestenfjeldske brigader op med kun 6 bataljoner hver - 2 regimenter i hver brigade og intet videre - idet man, naar man strængt tat skulde holde sig til, at hver bataljon paa vestlandet skulde faa den samme mandskapsstyrke som de østlandske, ikke kunde række op til mere. Der blev imidlertid gjort adskillige indvendinger mot dette, og vi har av den grund iaar sat op i vor indstilling en bataljon mere ved hver av de to vestlandske brigader, en bataljon utenfor regimentsforband. Denne bataljon har vi tænkt os kan danne grundlaget for et tredje regiment ved hver av disse brigader. Vi har kunnet gjøre dette av den grund, at grænsen mellem trondhjemske og bergenske brigade er trukket noget sydligere iaar end ifjor. For at faa en sterk brigade paa 3 regimenter i det trondhjemske, gik vi ifjor noksaa langt nedover i det Bergenske med trondhjemske brigades distrikt. Der blev imidlertid allerede dengang gjort vægtige indsigelser imot, at man

gik lenger syd end til Stadt. Komiteen har derfor iaar trukket trondhjemske brigades grænse mot bergenske brigade noget tilbake, saa den gaar ikke lenger syd end indover fra Stadt, saaledes som det er foreslaat av de lokalkjendte. Mandskapsstyrken ved trondhjemske brigades avdelinger er derved i det hele blit noget svakere; hver infanteribataljon i trondhjemske brigade har iaar faat en lidt mindre styrke end efter vort forslag ifjor. Men dette har paa den anden side virket til fordel for bergenske brigade og videre for kristiansandske; derfor har vi kunnet sette op en bataljon mere i hver av disse brigader; dels har man faat flere mandskaper i bergenske brigades nordligste del, idet grænsen er flyttet nordover for trondhjemske brigade, og dels har det virket til, at man har kunnet opsætte flere bataljoner, at man iaar har kunnet anvende den samme maalestok for mandskapsbehovet for bataljonerne i bergenske og kristiansandske brigade, som vi nu har faat for de trondhjemske bataljoner, - hver bataljon er blit lidt svakere, og antallet av bataljoner har derfor kunnet forøkes. De bataljoner, som er sat op paa østlandet, er efter den indstilling, som nu foreligger, noget sterkere med hensyn til mandskapstilgang end bataljonerne i kristiansandske, bergenske og trondhjemske brigade. Naar der blir tale om organisationens fortsatte utvikling, er det derfor sandsynlig, at det, som nærmest kommer til at bli gjort, er at opsætte flere avdelinger her østenfjelds; her har vi allerede nu relativt flere folk til disposition.

Høstmark: Efter de lange og indgaaende foredrag, som statsraaden og den forsterkede militærkomites formand nu har holdt, skal jeg være ganske kort. Naar man skal gaa til en saadan ny organisation, som vi nu skal gaa til, saa er det tre hovedhensyn, som melder sig. Det første er det økonomiske, hvor langt man har raad til at gaa. Det andet er hensynet til det allerede bestaaende, og det tredje er hensynet til, hvad der er det mest gavnlige militært set. Naar man nu uten at tænke paa den økonomiske side av saken vilde gaa til en ny organisation, saa maatte det øieblikkelig melde sig som det eneste fornuftige - det ligger snublende nær - at dele brigaderne paa en anden maate, at dele dem istedenfor i 8 bataljoner, i 9 bataljoner og opstille 3 regimenter, hvert à 3 bataljoner. Denne maate var ogsaa den, som først dukket op første gang, spørsmålet om den nye organisation for alvor kom op. Den var oppe i 1905 - ja, før den tid. Nu, da man imidlertid for alvor skulde ta fat paa organisationen, saa meldte de økonomiske vanskeligheter sig. Man var ræd for, at dette skulde bli for kostbart, at man ikke magtet det. Saa gjaldt det at finde en utvei til at skaffe sig en brukbar organisation uten at gaa til saa høie beløp. Man maatte da ofre paa den ene eller anden av de andre fordringer, enten paa fordringerne til det hensyn, som skulde tages til det bestaaende, eller paa fordringerne til den hensigtsmæssigste militære inndeling av armeen, og

her har militærkomiteen og den departementale komite gått hver sin vei. Den departementale komite har lagt saadan hovedsagelig vægt paa det bestaaende, at den har ordnet brigaderne i 2 regimenter, hver paa 4 bataljoner, en ordning, som efter min mening er saa uheldig i mange maater, at jeg under ingen omstændigheter nu tør være med paa den. Den forsterkede militærkomite har gått den motsatte vei. Den har lagt hovedvægten paa det, som den anser for militært heldig og har opsat 3 bataljonsregimenter. Det er jeg enig med militærkomiteen i, det er den eneste militært rigtige maate at ordne dette paa. Men naar den forsterkede militærkomite nu har gått til en ordning med 3 bataljonsregimenter, og den av økonomiske hensyn ikke har kunnet gaa saa langt som til 45 bataljoner, saa er dens forslag kommet til at gaa ut over de 2 vestlandsbrigader, og dette er efter min mening overordentlig uheldig i flere henseender. Den reducerer altsaa disse vestlandsbrigader - først ifjor med 2 bataljoner hver og saa nu iaar efter sin nye indstilling med 1 bataljon hver. Dette river op kadrene. Man maa føre befal og mandskaper over fra de to vestlandsbrigader til andre brigader. Det vil volde vanskeligheter, ialfald hvad officererne angaar. Og dertil kommer da, som statsraad Lowzow nævnte, hensynet til distrikterne. Distrikterne vilde føle sig tilsidesat, føle sig - som hr. Bratlie uttrykte det - som "sämre", og det er en ting, man virkelig faar regne med. Vi har allerede hat eksempel paa under den hærordning, vi nu har, at brigaderne har lidt under dette at være anset som "sämre"; spesielt har bergenske brigade lidt under det, fordi den har ligget avsondret paa grund av kommunikationsforholdene - vi har jo ikke før hat nogen Bergensbane - saa den har været avskaaret fra den slags kommunikationsmidler, som andre brigader har, og bergenske brigade har lidt under det. Gaar man nu til dette skridt at gjøre brigaderne til saadanne anden rangs brigader, mindre end de andre, saa vil de brigader komme til at lide endnu mere, og ved at brigaderne lider paa den maate i sin kvalitet vil hele vort forsvar lide. Da jeg ifjor hadde ordet angaaende hærordningen, saa henstillede jeg derfor baade til administrationen og til militærkomiteen at ta under overveielse, om det ikke skulde gaa an at faa opsat de 2 vestlandsbrigader likesaa sterke som de andre brigader. Jeg hørte og saa imidlertid ikke mere til dette hverken fra departementet eller fra militærkomiteen. Det eneste, jeg saa, var en uttalelse fra kommanderende general i en erklæring angaaende indstillingen, hvori han siger, at han helst hadde set, at ogsaa vestlandsbrigaderne blev opsat med 9 bataljoner hver. Noget utarbeidet forslag forelaa imidlertid ikke. Jeg fandt det derfor rigtig baade paa grund av den stilling, jeg indtok til saken ifjor, og paa grund av, at saken var kommen op til diskussion, at henvende mig til kommanderende general og anmode om at faa hans forslag utarbeidet. Det foreligger nu i denne grønne bok, som er utdelt. Han opsætter der alle brigader like

sterke med 9 bataljoner i hver, og det kommer til at volde en mereutgift av kr. 200000.00 pr. aar samt kr. 600000.00 engang for alle. Dette er jo noksaa mange penger, og stortinget - og forøvrig jeg selv med - kan vel kvie sig for at gaa til den utgift. Jeg har derfor funderet paa, om der ikke skulde gives en anden løsning, saa vi kunde paa den ene side faa opsat 3-bataljonsregimenter og paa den anden side undgaa denne ødelæggelse av vestlandsbrigaderne, og jeg er da kommen til det resultat, at det kanskje nu vilde være det rigtigste at opsatte de to østlandske brigader og Trondhjemsbrigaden saaledes, som militærkomiteen har foreslaaet - 3 regimenter med 3 bataljoner i hvert - og saa opsatte kristiansandske og bergenske brigade med 8 bataljoner i hver, fordelt paa 2 regimenter à 3 bataljoner og et defekt regiment paa 2 bataljoner. De 2 brigader blev derved ikke utsat for nogen reduktion. De vilde beholde de bataljoner, de har, og med tiden, hvis vi skulde faa raad til det og der blev nok folk, saa kunde vi ogsaa faa en 3dje bataljon i det defekte regiment, saa det blev staaende likt med de andre. Jeg er nemlig aldeles enig med statsraaden, naar han bemerker, at militært set er det bedst, at alle brigader er like. Naar militærkomiteen har gaat til denne inndeling, som vi ser paa dette kart, at ta hele telemarkske regiment og lægge til østlandsbrigaderne, saa begrunder den det med det, at det østlandske operationsteater er det vigtigste. Ja, jeg er - som alle vil være - enig i det, det er det vigtigste. Men da maa jeg samtidig spørge: Gir nu militærkomiteens indstilling et sterkere forsvar for dette østlandske operationsteater end de andre forslag? Det gjør den ikke. Den har tat med telemarksregimentet og faar derved 18 bataljoner, og naar man regner jægerbataljonen med, blir det 19 bataljoner her østenfjelds; men hvis man gaar efter kommanderende generals forslag, saa vil man her paa østlandet faa 18 bataljoner uten at ta med Telemarkens regiment, og vil man føre det østover, saa faar man 21. Men det er absolut ingen ting i veien for, selv om Telemarkens regiment hører til kristiansandske brigade og om brigadechefen bor i Kristiansand - der er intet i veien for øieblikkelig ved mobilisering at føre det telemarkske regiment østover. Enten regimentet hører til en av østlandets brigader eller til kristiansandske brigade, skal det i begge tilfælder eksercere paa samme eksercerplads, nemlig Heistadmoen, og skal i begge tilfælder føres derfra østover til opmarsjstederne; og hvis man følger kommanderende generals forslag eller det subsidiære forslag, jeg kommer til at fremsætte, vil østlandet faa 21 bataljoner, mens det efter militærkomiteens indstilling faar 19. Jeg skal forøvrig ikke komme nærmere ind paa detaljerne ved dette, da jeg nemlig tænker at nytte det forslag, jeg vil stille, som et ændringsforslag til militærkomiteens indstilling. Jeg har paa et tidligere stadium konferert med den forsterkede militærkomites formand og ordfører om det. Mit forslag bygger nemlig likedan som militærkomiteens indstilling paa

3-bataljonssystemet, og dets beregninger er oppgjort paa grundlag av militærkomiteens indstilling. Naar der nu blir votert, saa vil der antageligvis bli votert alternativt imellem det av statsraaden optagne forslag, den departementale komites forslag, og militærkomiteens indstilling. Jeg vil stemme for militærkomiteens indstilling med forbehold om at opta mit forslag som ændringsforslag til den. Angaaende inndelingen av regimenter i 3 eller 4 bataljoner saa er jeg, som jeg allerede tidligere har sagt, dér aldeles enig med militærkomiteen, og det er omtrent alle militære her i landet. Det er nogen ganske faa, som har en anden mening. Hr. Statsraad Lowzow sa, at den departementale komite holdt paa 4 bataljoner, og der var der en infanterigeneral og en infanterioberst. Ja, denne infanterigeneral, general Hoff, har jo egentlig aldrig været infanterist; han har været departementsmand og er fra departementsstillingen gaat over til generalstillingen i Bergen. Og den anden, som blev nævnt, er generalstabsofficer, ikke egentlig infanteriofficer altsaa. Denne officer, oberst Strugstad, har for mig uttalt, at hans tanke med denne 4-bataljonsinddeling var den, at den med tiden skulde gaa over til 3-bataljonsinddeling. Han mente nemlig, at naar man delte brigaderne i 8 bataljonsdistrikter, saa skulde man senere slaa sammen 3 og 3, saa at de 6 kom til at danne 2 regimenter, og de 2, som da blev igjen, skulde ogsaa vokse sig ut til at bli et 3-bataljonsdistrikt og danne et 3-bataljonsregiment. Saa nævnte statsraaden general Sørensen som en, som holdt saa sterkt paa 4-bataljonsinddelingen. Saavidt jeg vet har general Sørensen i sin tid holdt meget sterkt paa 3-bataljonsinddelingen; om han har latt sig paavirke eller omvende, det vet jeg ikke, men han har holdt sterkt paa 3-bataljonsinddelingen, saavidt jeg vet. Der kan jo diskuteres om, hvad der i felten er heldigst at ha enten 4 bataljoner eller 3 bataljoner i regimentet. Jeg for min del tror, at under vore forhold - med vore terrænforhold - er det bedst at ha 3 bataljoner, og det har ogsaa de fleste andre lande. Men hvad jeg lægger hovedvægten paa, det er øvelserne, sammenarbeidningen av regimenterne, og det kan vi aldrig opnaa ved 4-bataljonssystemet, fordi vi ikke har saadanne øvelsespladser, at vi kan faa regimentet samlet med undtagelse av nogle stykker; de blir liggende saaledes som f.eks. min brigade, trondhjemske. Efter 4-bataljonssystemet vil vi faa to bataljoner paa Stenkjær og to bataljoner paa Værnes, tilsammen et regiment, to bataljoner paa Værnes og to bataljoner paa Setnes, som tilsammen danner et regiment. De vil ikke komme sammen til øvelse undtagen en og anden sjelden gang, naar der er feltmanøvrer deroppe eller saadant. Skal man søke at transportere dem sammen, vil det koste mange penge. At faa transporteret Søndmøre-bataljonerne op til Værnes for at manøvrere sammen med de to andre bataljoner av regimentet, som er sammen deroppe, vil, saavidt jeg vet,

koste kr. 12000.00. Jeg var med paa en saadan transport, den kostet, saavidt jeg husker kr. 12000.00, og naar det koster saa meget, saa blir jo øvelserne utenfor eksercerpladsen nok saa dyre. Regimentsinstitutionen vil med denne 4-bataljonsinndeling med to bataljoner paa en plads og to bataljoner paa en anden bli bare en kontorinstans og mønstringsinstitution, ikke stort andet, akkurat som brigaderne er nu. De er, hvad øvelsene angaar utenfor felttjenesteøvelserne ikke andet end en kontorinstans og en mønstringsinstitution; istedetfor at brigadechefen reiser omkring paa mønstring vil man faa baade brigadechefen og regimentschefen reisende omkring, og den slags er et stort avbråk i øvelserne, saa efter min mening er hele det system aldeles umulig, naar vi skal tænke paa at faa vore regimenter arbeidet sammen til virkelige regimenter.

Jeg kunde gjerne slutte med dette, da jeg skal komme nærmere ind paa detaljerne ved mit forslag, naar jeg siden faar fremsat det som tilløgsforslag til militærkomiteens, men jeg kan ikke andet end gjøre et par bemerkninger til noget, hr. Bratlie anførte. Han anførte om disse brigader vestenfjelds, at der findes ikke folk nok. Jo, der findes folk nok. Det oppgjør, som er gjort av kommanderende general, viser, at der er folk nok, saa det er ikke folkemængde, der er mangel paa, men det er penger. Saa bemerket han ogsaa om kommanderende general, at han tidligere hadde anbefalt dette ulike inndelingssystem. Ja, han har det, men paa samme maate som jeg, idet han foretrekker det for den inndeling, som den departementale komite har, det vil si - den departementale komites forslag forelaa jo ikke dengang, men han var sat stolen for døren, og det var sagt: Du faar ikke mere penger. Du faar ikke penger nok til at opsatte 9 bataljoner i hver brigade, og naar han ikke fik penger nok til at opsatte, som han vilde, fik han ta det, som han syntes, at man i yderste nød kunde hjelpe sig med, og det var militærkomiteens indstilling eller den proposition, som var overensstemmende dermed. Hr. Bratlie kom ogsaa med nogle bemerkninger om at spæ over fra østlandsavdelingene til vestlandsavdelingene. Jeg synes ikke, han skulde snakke saa høit om at spæ over. Jeg synes, at efter militærkomiteens indstilling er det vestlandsavdelingene, som maa spæ over til østlandsavdelingene, jeg. Og naar hr. Bratlie tilslut uttalte, at dette forslag, som kommanderende general har fremsat, eller som jeg har antydnet som et fremtidig grundlag for vor hær, er saa aldeles umulig, at han ikke kan gaa med paa det, saa vil jeg si det samme eller næsten det samme om militærkomiteens indstilling, at netop fordi den som fremtidig grundlag er saa umulig, netop derfor er det at jeg ikke vil være med paa den, eller rettere sagt, derfor er det, at jeg vil ha den forandret. Jeg tror nemlig aldeles bestemt, at om vi nu faar gjennomført dette, som den forsterkede militærkomite vil ha gjennomført, varer det ikke mere end nogle ganske faa aar, før vi blir nødt

til at gjøre det om igjen. Det har været gjort en saadan ting før, i 1818, eller kanske det var i 1817, og da maatte det snart gjøres om igjen, og jeg tror, at det maa gjøres om igjen meget snart, hvis vi gjør det nu ogsaa. Men at gjøre det om igjen, efterat det er gjort saadan, som militærkomiteen her har villet ha det, blir meget vanskelig; men hvis man utfyller det og utvikler det videre efter det forslag, jeg har antydnet med 8 bataljoner i hver av vestlandsbrigaderne, blir det meget let at bygge videre i fremtiden.

Statsraad Lowzow: Jeg skal gaa tilbake til spørsmålet om 3 eller 4 bataljoner. Det blev sagt, at i Danmark hadde man 3 bataljoner i regimentet og en forsterkningsbataljon, som var besætningsbataljon. Det kan nok være, at enkelte forsterkningsbataljoner skal anvendes som besætningstropper, men saavidt erindres skal de som regel gaa ind i en mobil 4de bataljon i regimentet. Man regner altsaa der, at der i krig virkelig vil bli brugt regimenter med 4 bataljoner. I Sverige er de vistnok blit staaende ved sine regimenter paa 3 bataljoner; det er, fordi de besluttet sig til heller at øke det bakenfor staaende opbud end første opbud; men som jeg nævnte, har der fra militære autoriteter været foreslaaet regimenter paa 4 bataljoner. Der er mot departementets regimentsinddeling paa 4 bataljoner anført bl.a., at regimenterne kan ikke for mere end 6 regiments vedkommende faa øvelser paa samme eksercerplads; de 4 andre er fordelt med 2 bataljoner paa hver eksercerplads. Det er ganske sandt, og jeg indrømmer, at det er en svaghed. Imidlertid er det gjort av økonomiske hensyn. Der er beregnet, at vi kunde samle alle de 10 regimenter paa samme eksercerplads, hvis man vilde gaa til en forøkelse av reiseutgifterne til pladsen, og merutgiften vilde beløpe sig til 30000 kr. Desuten vilde der bli endel utgifter engang for alle til eksercerpladsene - til underbringelse av mandskapet og til utvidelse av endel av pladsene. Disse sidste utgifter kommer jo imidlertid til ogsaa efter militærkomiteens forslag. Efter dette vil man faa 13 regimenter foruten for de enkelte bataljoner. Efter departementets forslag vil man bare faa 10 regimenter. Følgelig har man efter departementets forslag 3 regimentsstaber mindre. Derved spares omkring 50000 kroner. Hvis man faar militærkomiteens organisation forøvrig og har de 3 regimentsstaber mindre, saa vil man faa raad til at samle alle de 10 regimenter paa samme eksercerplads, uten at infanteriet i sin helhet blir dyrere end efter militærkomiteens forslag. Paa den ene side fik man kr. 30000.00 til i transportomkostninger; paa den anden side fik man indsparet omtrent kr. 50000.00 til regimentsstaber. Naar man imidlertid er blit staaende ved, at flere regimenter deles i to, saa er det av økonomiske hensyn, og fordi man har trodd, at dette hensyn til øvelser paa samme plads ikke har saa meget at si. Regimentet er en saa stor enhet, at dermed bør ikke

ekserceres paa pladsen. Naar regimentet rykker ut, skal der manøvreres; men naar der skal manøvreres, saa blir det ute i terrænet, og enten det er et regiment paa 3 bataljoner eller et paa 4 bataljoner, blir det en temmelig kostbar affære. Det koster for den enkelte bataljon, at komme ut i terrænet; for regimentet vil det koste betydelig mere, fordi en saa stor styrke ikke saa let kan rette sig efter terrænet og undgaa ødelæggelse som en mindre styrke. Man har ment, at disse avdelinger av og til kunde føres sammen under øvelser i terrænet. Man har jo nu aarlig større fælles øvelser for et par av brigaderne, og man har større felttjenesteøvelser, hvor et par brigader stilles sammen. I disse tilfælde vilde de delte regimenter være samlet og føres av regimentschefen, og jeg tror ikke, der kunde bli tale om saa svært meget mere av øvelser for ham, selv om regimentet laa samlet paa den samme plads. Vort infanteri har en kort øvelsestid, og bataljonerne maa ha tid til sin utdannelse, før de gaar ind i regimentet. Nu, man har ment at kunne bli staaende ved denne ordning med eksercerpladsene, fordi man ikke tillaa hensynet til dette, stadig at være sammen, saa stor vægt. Men hvis man vil samle dem paa den samme plads, saa kan man altsaa faa gjort det med en forholdsvis liten utgift, som ballanceres paa et andet hold.

Det er blit sagt, at det farligste sted, det sted, hvor vi kunde rammes sterkest av et angrep, var det østenfjeldske. Jeg er som tidligere nævnt enig i det. Men vi kan dog bli rammet ganske følelig ogsaa paa andre steder; og der er visse andre steder, som kan bli saa utsat, at vi nok trønger at ha en sterk brigade der ogsaa. Jeg skal f.eks. nævne den frygt, som saa ofte har været oppe for, at vor neutralitet kunde bli krænket paa det sydligste punkt i landet, ved Kristiansand. Det ligger ikke saa fjernt at tænke sig, at vi der kan komme til at levere en ganske alvorlig kamp for at hævde neutraliteten.

Hr. Bratlie talte om de geografiske forhold og om, at man skulde samle alle dem, som hører hjemme paa østlandet for at kunne møte med mest mulig styrke der. Jeg skal nævne, at naar man ser paa kartet, hvorledes disse grænser er blit trukket, saa vil man se, at grænsen i alle tilfælde mellem det østenfjeldske og det trondhjemske og bergenske faktisk gaar over fjeldryggene. Der er talt om at suge østover fra distrikterne heroppe frem mot grænsen alt, hvad der findes der. Men længre kan man ikke suge det end op til fjeldryggene. Det, som ligger paa den anden side, maa tilhøre de andre brigader. Her findes et par karter med militærkomiteens inndeling - rigtignok fra ifjor - og med departementets inndeling, hvor man har sat op med pile de veie, mandskaperne maa gaa til samlingspunktene, og avdelingerne til koncentrationspunktene, og det viser, at det i alle tilfælde blir omtrent de samme veie at gaa. Hvad der blir spørsmål om, blir ikke en forskydning av inndelingene over fjeldene, men det blir en forskydning langs den beboede strimmel, som gaar rundt fjeldene. Nu har man for

at faa militærkomiteens inndeling skudt grænsen for østlandets ene brigade sydover og tat med en stor del af det omraade, der nu tilhører kristiansandske brigade. Kristiansandske brigade er derimot i vest kommet opover og har her faat distrikter, som naturligen skulde tilhøre bergenske brigade; trondhjemske brigades sydlige grænse er skudt sydover og har tat en del av det, som tidligere var Bergens. Hvad er det i virkeligheten man har opnaadd derved? Hvis man vil gjøre en sammenligning med departementets forslag, vil man se, at de to østlandske brigader har 18 bataljoner efter komiteens indstilling, dertil kommer Norske jægerkorps, det er 19 bataljoner. Efter departementets forslag er der paa østlandet 2 brigader hver med 8 bataljoner, tilsammen 16 bataljoner samt 2 bataljoner Norske jægerkorps, det er 18 bataljoner. Men saa ekserceres der i strøket vest Kristianiafjorden 2 bataljoner av kristiansandske brigade. Det er pekt paa, at det kan være Graatenmoen eller et andet sted i nærheten, antagelig Heistadmoen. De to bataljoner skal da samles i eller like ved det østenfjeldske og kan fra sin eksercerplads meget hurtig trækkes frem. Med disse har man 20 bataljoner, mens militærkomiteen kun har 19. Og før man da kommer til nogen ny plads, hvorfra man kan faa flere tropper, kommer man efter begge forslag helt ned til Gimlemoen. Man har da i virkeligheten ikke opnaadd ved militærkomiteens forslag at faa flere tropper, som hurtig kan samles i det østenfjeldske. Militærkomiteen har rigtignok opnaadd, at de tropper, som er i det østenfjeldske, hører ind i de østenfjeldske brigader. De to bataljoner, som kommer til efter departementets forslag gjør, at man kan opveie i antal - og mere end det - det, som stilles op efter militærkomiteens indstilling. De to bataljoner hører rigtignok til kristiansandske brigade. Man siger, at det er heldig, at de tropper, som er paa østlandet, allerede er indordnet i de østenfjeldske brigader. Jeg vil sette et spørsmåalstegn ved det. Hvis kristiansanderne fra den sydligere del av brigadedistriktet maa lade noget tilbake ved Kristiansand og derfor kommer med en reduceret styrke hit op til egnen ved Kristianiafjorden, vil det, militært set, være bedre, at de kan slutte sig sammen med de to bataljoner, man har deroppe før, og danne en større kombineret brigade end man ellers vilde faa, saaledes at de tre brigader, man vilde faa her (naar man ikke tænker paa bergenske brigade), blir mere like. Hvis man paa forhaand tar væk en del av den nuværende kristiansandske brigade og faar en del av brigaden derop, saa vil man ha en altfor liten styrke i den tredje brigade. Det er ikke det samme, hvor sterke brigaderne er. Det blev sagt, at det for overkommandoen kunde være det samme, enten den gir ordrer til like eller ulike brigader. Nei, det er ikke det; for det er en mere rationel inndeling, naar en hærs underavdelinger er nogenlunde like. Til de forskjellige brigader skal der jo disponeres dele av specialvaabnene, kavalleri, artilleri, ingeniørtropper. Det er da ikke heldig, at kjernen i

brigaderne, infanteriet, skal være altfor liten. Jeg tør si, at med hensyn til den inndeling, som man sandsynligvis kan danne paa kamppladsen, har man ikke vundet ved militærkomiteens inndeling, uagtet den trækker grænsen for østlandet saa langt ned i den nuværende kristiansandske brigade.

Det er sagt, at hvad der tidligere er talt om oprivningen av forholdene, er overdrivelse. Jeg tror ikke det. Der følger virkelig ulemper med forandring av brigade- og avdelingsgrænser. Det er vistnok saa, at dette vilde bli mindre følelig ved den omorganisation, som militærkomiteen nu foreslaar, end det vilde blit efter militærkomiteens første indstilling; men der er dog fremdeles ulemper tilstede, som er betydelig større, naar man foretar den sterke forandring av distriktsgrænserne, som militærkomiteen har gjort, end om man følger departementets forslag.

Bratlie nævnte, at det var forstaaelig, at der paa vestlandet og sørlandet i distrikterne kunde være misstemning over, at deres brigader blev mindre, og at de blev sat i anden rang, men at det er vanskelig at forstaa, hvorledes chefen for forsvarsdepartementet kunde ta det hensyn. Jo, det er noksaa let at forstaa, at man tar det hensyn; thi det er ikke alene et lokalt hensyn; men det har ogsaa betydning for aanden i armeen og derigjennem for landets forsvarskraft, at der ikke er misnøie og at der ikke nogetsteds er en følelse av, at man stilles i anden række, og derved føler sig mindre forpligtet, end man gjør, naar man staar jevnbyrdig med de øvrige. Jeg mener, at disse avdelinger i det kristiansandske og i det bergenske, som fra gamle dage har en ganske smuk tradition at hævde, ikke bør faa følelsen av, at de nu stilles i anden række. Det er sagt, at det ikke er rimelig at opsætte flere enheter, flere brigader paa østlandet, for at man ikke skal bli misfornøiet paa vestlandet. Deri er jeg naturligvis enig. Men det er paavist i departementets forslag, at man kan holde brigaderne like uten at opsætte flere brigader paa østlandet. Det er sagt, at den departementale komite har hængt svært ved det bestaaende. Det kan være. Men til en vis grad at henge ved det bestaaende er fuldt berettiget. Armeen er en mekanisme, som er noksaa følsom, og for sterke forrykninger og oprivninger gjør sig følelige gjennom en aarrække. At man tar hensyn hertil viser eksempler andetstedsfra. Man river nødvendig gamle avdelinger fra hverandre, og det er berettiget, at man legger noksaa stor vægt paa at undgaa det.

Det er videre sagt, at vor organisation var opsat under andre forhold end de nuværende, og den skulde derfor ikke passe lenger nu. Men de ideer, som ligger til grund for denne inndeling, er dog kommet frem tidligere. Det var rigtignok under andre forhold i visse retninger. Daværende kommanderende general - eller maaske han var generalstabschef dengang - L'Orange er vistnok den første, som har fremsat ideen om at ha større brigader paa

østlandet end paa vestlandet. Der blev jo dengang mest talt om Norges forsvar; men der var dengang ved siden derav ogsaa en tanke oppe om, at man skulde ha mest mulig paa østlandet ogsaa for i tilfælde at kunne kaste mest mulig ind i Sverige til hjælp for svenskerne. Det kunde være berettiget ogsaa til en vis grad. Men der var et andet forhold dengang, som gjorde ideen rimeligere, og det var, at de bergenske og kristiansandske brigader laa saa fjernt. Man hadde dengang ikke nogen jernbane til Bergen, og man hadde ikke dengang vishet for, at man fik en bane nedover mot Kristiansand. De avdelinger, som hørte til disse distrikter, vilde dengang kommet nok saa sent frem. Nu er forholdet for Bergens vedkommende jo betydelig forandret, og det vil det jo ogsaa bli for Kristiansands vedkommende. Det synes da, at naar man i tidligere dage har fundet at kunne ha like brigader, uagtet der var saa lange avstande, saa skulde man lettere kunne gjøre det nu, da avstandene er blit mindre. Der er mindre, som taler for denne nye inndeling nu, end der har været før.

Der har engang tidligere ogsaa været fremme en tanke om en saadan tverdeling, som av komiteen er foreslaat. Det var generalstabschefen, Haakon Hansen, som fremsatte den i den periode for nogle aar tilbake, da man talte svært meget om mobiliseringshurtigheten. Det gjaldt for enhver pris at øke den. Dengang var bataljonerne oppe i dalene betydelig senere at mobilisere end bataljonerne her nede ved Kristianiafjorden, og man tænkte sig da, at man burde lave en brigade hernede, som hurtig kunde mobiliseres, og en længre inde i landet, som kunde komme bakefter, naar den var færdig. Men efter den tid er ogsaa dette forhold forandret. Vi har faaet Gudbrandsdalsbanen, Valdresbanen og Bergensbanen, og vi har ogsaa gjennom Østerdalen en bane; kommunikationsforholdene er blit ganske anderledes, saa mobiliseringen gaar ganske anderledes hurtig i oplandsdistrikterne nu, end den gjorde i gamle dage, og derfor er det moment, som dengang kunde tale for en saadan tverdeling, bortfaladt nu.

Saa er der talt om, at naar man hadde tverinddeling, saa kunde soldaterne komme til at kjæmpe i de distrikter, hvor de var kjendt. Men om det sker, vil for hovedmassen av tropperne komme til at bero paa den rene tilfældighet. Av bevogtningstropperne ved grænsen og ved Kristianiafjorden vil de fleste tilhøre 2det opbud. Til bevogtning av de enkelte strøk tar man først de nærmeste avdelinger og til forsterkning kan man faa fjernere avdelinger frem. De, som bor ved grænsen, blir selvfølgelig brugt ved grænsen. Dette vil gjælde for avdelingerne av 2det opbud efter begge forslag. Men for avdelingerne av 1ste opbud vil det i denne retning ha svært litet at si, hvorledes inndelingen blir; for naar brigaderne blir trukket sammen - ikke brigadevis til hver sin fløi, men til en arme -, saa vet man ikke, hvor armeen eller dens enkelte avdelinger senere kommer hen. Og desuten, hvor mange mand er det, som netop er kjendt i grænsedistrikterne? En mand paa Moss er i de fleste

tilfælde ikke noget videre kjendt borte ved grænsen østenfor glommen, og en mand oppe fra Hallingdal er ikke kjendt ved grænsen i Trysil. Det er blot et faatal, der er kjendt, og av dette faatal bruker man blot dem, der tilhører 2det opbud nær hjemstedet, og det gjør man efter begge de foreliggende forslag. For dem, som staar i første opbud, vil det som tidligere nævnt være en ren tilfældighet, om de kommer til at slaas i et distrikt, hvor de er kjendt. En anden sak er det, at man sørger for, at der ikke kommer nogen avdeling til et distrikt, uten at den finder veiviser, finder kjendtmænd, som slutter sig til avdelingen. Dette maa i alle tilfælde administrationen ordne, hvorledes organisationen end blir.

Jeg vil igjen nævne, at hvis man veier mot hinanden de autoriteter, som holder paa 3- eller 4-bataljonsregimenter i vort land, saa tror jeg nok, at spørsmålet maa betegnes som temmelig tvilsomt. Der blev nævnt, at general Sørensen hadde holdt paa 3-bataljonsregimentet før, men nu holdt han paa 4-bataljonsregimentet; han skulde være paavirket. Men da tror jeg, at hr. Høstmark, som var den, der sa det, ikke kjender general Sørensen. Han lar sig ikke paavirke paa det vis; han har været en saa overlegen mand paa dette felt, at paavirkningen i taktisk henseende er utgaat fra ham til hans omgivelser og ikke omvendt. Jeg har konferert med ham, og han har fremholdt som sin mening, at 4 bataljoner var den bedste organisation av regimentet. Og jeg vet, at en av mine bekjendte, som for ikke saa svært længe siden talte med ham, fik det svar av ham: hvis De blir spurt om min mening, saa kan De si, at jeg er et eneste stort firetal. Av hensyn til bataljonernes antal i regimentet bør man ikke være bange for at gaa paa departementets forslag.

Præsidenten: Den reglementsmaessige tid er forbi, og præsidenten foreslaar, da der er indtegnet 6 talere, at den videre behandling av denne sak utstaar til imorgen formiddag kl. 10, saaledes at møtet ogsaa imorgen sættes for lukkede døre med adgang for de samme til at overvære møtet, som har overværet møtet idag.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Møtet hævet kl. 20.00.
